

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

Dějiny letních bytů v okolí Prahy

bakalářská práce

Autor práce: Michaela Rišková

Vedoucí práce: RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc.

Jihlava 2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Michaela Rišková
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Cestovní ruch
Název práce:	Dějiny letních bytů v okolí Prahy
Cíl práce:	Prozkoumat historii letních bytů v okolí Prahy, zjistit příčiny vzniku tohoto fenoménu a posoudit jeho vliv na cestovní ruch v Čechách.

RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc.
vedoucí bakalářské práce

RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.
vedoucí katedry
Katedra cestovního ruchu

Abstrakt

Předmět bakalářské práce „Dějiny letních obydlí v okolí Prahy“ pojednává o historii tzv. druhého bydlení, které sloužilo a slouží k letnímu využití i v dnešní době. Na rozdíl od prací historických, geografických nebo sociologických zkoumám tuto problematiku z hlediska cestovního ruchu. Zaměřuji se konkrétně do blízkého okolí hlavního města Prahy, který mi je osobně blízký. Teoretická část této práce se zabývá dějinami letních obydlí a také jeho vývojem. V praktické části práce zhodnotím jejich význam pro rozvoj turismu u nás.

Klíčová slova

Letní byty, dějiny, Praha, cestovní ruch, rozvoj turismu

Abstract

The subject of the bachelor's thesis "History of summer dwellings in the vicinity of Prague" deals with the history of the so-called second housing, which served and is used for summer use even today. Unlike historical, geographical or sociological works, I examine this issue from the point of view of tourism. I focus specifically on the immediate vicinity of the capital city of Prague, which is personally close to me. The theoretical part of this work deals with the history of summer homes and its development. In the practical part of the work I will evaluate their importance for the development of tourism in our country.

Key words

Summer apartments, history, Prague, tourism, development of tourism

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou mé bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 29. září 2020

.....
Podpis studentky

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala všem, kteří mi byli nápomocni k vytvoření této bakalářské práce. Především bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce panu RNDr. PaedDr. Jaromíru Ruxovi, CSc. za odbornou pomoc při psaní bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	9
Motivace	10
Cíl práce	10
1 Metodický postup	12
1.1 Rešerše literatury.....	12
1.2 Metodika bakalářské práce.....	13
1.3 Definice základních pojmů	14
1.4 Letní byty	15
1.5 Typy letního obydlí	16
1.5.1 Chataření, chaty a chalupy	16
1.5.2 Tramenské osady	17
1.6 Pražské tramenské osady	17
1.7 Tramping a spolky.....	18
1.7.1 Tramping.....	18
1.7.2 Klub českých turistů	19
1.7.3 Sokol	20
1.7.4 Orel	21
1.8 Obyvatelé letních bytů	22
1.9 Oblasti letních bytů u nás	22
2 Výzkumná část.....	23
2.1 Osobní svoboda všech obyvatel	23
2.2 Disponibilní peníze	24
2.3 Volný čas u většího počtu obyvatel	26
2.4 Motivace k cestování u většího počtu obyvatel	27
2.5 Vyspělá infrastruktura zkoumaného území.....	27
2.6 Historie letních obydlí v okolí Prahy	29
2.7 Časová periodizace letního bydlení	32
2.8 Aktivity	33
2.9 Ženy a letní domy.....	34
2.10 Hlavní letoviska v okolí Prahy	35
2.10.1 Černošice	36
2.10.2 Dobřichovice.....	37
2.10.3 Roztoky u Prahy.....	38
2.10.4 Senohraby	39
2.10.5 Jevany	40

2.11	Zahraniční letoviska	41
2.12	Významní architekti letních bytů	41
2.13	Novodobé druhé bydlení	42
2.14	Nevýhody letních obydlí	42
2.15	Vliv letních domů na cestovní ruch	42
3	Diskuze	43
4	Návrh řešení a doporučení pro praxi.....	44
Závěr		45
Seznam tištěné literatury.....		47
Internetové zdroje		50
Seznam časopisů		52
Přílohy.....		53

Seznam obrázků

Obrázek 1 Mapa hlavních letovisek.....	35
Obrázek 2 Černošice - vilová čtvrť.....	36
Obrázek 3 Dobřichovice	37
Obrázek 4 Roztoky u Prahy	38
Obrázek 5 Senohraby - vilová čtvrť.....	39
Obrázek 6 Vila Schauerových, Jevany	40

Seznam příloh

Příloha 1 Říční a pískové lázně Kazín, Horní Černošice.....	53
Příloha 2 Továrna barona Ringhofferů	53
Příloha 3 Restaurace Maxmiliánka v Roztokách.....	54
Příloha 4 Chataření za socialismu.....	54
Příloha 5 Časopis turistů, 1919	55
Příloha 6 Časopis turistů, 1940	55
Příloha 7 Časopis Sokol, 1871	56

Seznam tabulek

Tabulka 1 Platy úředníků v roce 1926	24
Tabulka 2 Vývoj cen základního druhu zboží	25

Úvod

Volný čas a jeho způsob trávení, který v tomto divokém světě plném stresu, každodenního shonu, spěcháním za něčím a podobně, je určitě zapotřebí. Tato forma využití volných chvil a prázdninových dnů, dává člověku sílu, nové myšlení a uvědomění se. Objekty druhého bydlení se těšily velké oblibě nejen ve své době a počátcích, ale také i dnes, kdy moderní doba přispívá k tomu, aby člověk z neklidného a živého města odjel do klidu do přírody a užíval si volný čas s rodinou.

Druhé bydlení, letní vily, byty atd. jsou místa, která jsou umístěna v jiném než trvalém bydlišti lidí. Je spjato s cestovním ruchem, který díky tomu vytváří další součásti, které jsou zapotřebí k dobré rekreaci. Rozvoj tohoto segmentu pomohl k vybudování hotelů, restaurací, zážitkových míst, díky jejich lokalitám, kde se letoviska nacházejí i díky přírodním scénériím a infrastruktuře, která dala místům možnost vytvořit nezapomenutelné chvíle volného času. I přes jakékoliv názvy a způsoby vyjadřování je turismus a cestovní ruch jedno a totéž a neustále se vyvíjí. (Rux, 2014)

V úvahách mé bakalářské práce jsem se zaměřila na obecnou část letního bydlení a jeho vysvětlení, kde jsou opodstatněné pojmy a jejich charakteristika. Fenomén letních domů a jeho historie u nás má svůj specifický vývoj a jeho význam ve společnosti povýšil druhé bydlení na novou formu životního stylu. Společně s lázeňstvím má tato forma odpočinku svůj ozdravný smysl. (Fialová, 2014, s. 50)

Zajímá mě teda, proč trend letního bydlení byl a je tak atraktivní? Jakým způsobem může ještě ovlivnit rozvoj turismu u nás? V dnešní době, kdy ceny nemovitostí neustále rostou a to nejen nemovitostí na trvalé bydlení, ale také i ceny letních chatků nebo chalup. A hlavně z jakého důvodu vůbec cestovní ruch vznikl.

Motivace

Historie je něco co mne celý život velice bavilo a baví. Na základě této zkušenosti se téma mé bakalářské práce historií zabývá. Pojednává o letních bytech v blízkém okolí Prahy, ve které žiji dlouhá léta, a místech o kterých píš, jsou mi známá jak z osobní zkušenosti, tak i z doslechu. Z toho důvodu bych ráda zhodnotila také význam letních bytů v dnešní době pro rozvoj turismu u nás a jeho začáteční vývoj v důsledku průmyslové revoluce.

Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zjistit příčiny vzniku fenoménu druhého bydlení a posoudit jeho vliv na cestovní ruch v Čechách. Touto prací chci poukázat také na současný stav druhého bydlení u nás, jelikož moderní doba má svá negativa a únik z reálného světa do poklidného venkovského není tak jednoduchý jak kdysi. Přiblížím i nynější trendy v oblasti letních bytů.

Seznam použitých zkratk

tzv.	takzvaně
Kč	korun českých
Kčs	československá koruna
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu
CR	cestovní ruch
apod.	a podobně
s.	strana
atd.	a tak dále
KČT	Klub Českých turistů
aj.	a jiné
TAFISA	The Association For International Sport for All
ISCA	International School of Creative Arts
č. p.	číslo popisné

1 Metodický postup

1.1 Rešerše literatury

Pro tuto bakalářskou práci jsem si vybrala téma letních obydlí v okolí Prahy především z toho důvodu, že tyto byty byly ve své době neskutečným fenoménem. Tato forma trávení volného času mimo svůj domov byla pro mnohou skupinu obyvatelstva velmi oblíbená. Literaturu, kterou jsem si vybrala pro tuto bakalářskou práci, mi poskytla nespočet užitečných informací, které mi byly velice nápomocny ke zpracování tohoto tématu.

Zamíříme do lehce dávné minulosti, kde je kniha Vladimíra Vondráčka, titul *Lékař vzpomíná* (1978), ukázkou vtipného vyprávění českého psychiatra, který ilustruje Prahu na konci 19. století a prvních dvou desetiletí 20. století. Jeho vzpomínky se zaobírají jeho rodinou a dětstvím až po studijní léta při lékařských studiích. V této knize je vypravováno o mnoha lidech a jejich životech, jak trávili volný čas, cestovali, žili a tyto informace mi byly dobrým základem pro tuto práci.

Kniha *Slasti a strasti letních bytů* (2014) autora Jiřího Šoukala nás seznamuje s historií letních obydlí, ale hlavní část knihy se soustřeďuje na život a obyvatelé těchto obydlí. Přibližuje nám, jak lidé trávili svůj volný čas a jakými aktivitami se zabývali. Tato kniha velice přibližuje tehdejší atmosféru meziválečného období a prvorepublikového života. Kniha je čtivě napsaná a je v ní mnoho užitečných informací, které můžou zajímat i laika, který se touto tematikou nijak nezabývá.

Jako další pomocnou literaturu mohu zmínit knihu *Individuální a masová rekreace v okolí velkých a industriálních měst v 19. – 21. století* (2014) autorů Blažkové, Fialové a Matouška. Tato kniha je kompilace odborných studií, které se věnují problematice trávení volného času. Kniha je tvořena příspěvky jak historiků, tak památkářů či geografů. Kniha je sepsána osobitě, podle každého autora samostatně. Tato kniha je velkým zdrojem pro zpracování bakalářské práce, kde mohu čerpat nejen informace ale také i z obrázků.

Ke zpracování této práce jsem využila především dobových dokumentů a vyhledávala informace v Národní digitální knihovně, která umožňuje nahlédnout do knih, a materiálů, které již nejsou k sehnání a čerpat tak z nich užitečná fakta a data.

Dalšími užitečnými zdroji pro mou bakalářskou práci byly práce bakalářské či diplomové studentů z různých vysokých škol, kteří se již tímto tématem zabývali a také internetové zdroje uvedené na konci mé bakalářské práce. Jako další zdroje mohu zmínit i sledování archivních dokumentů ohledně druhého bydlení v pořadu Hledání ztraceného času, Historie.cs nebo různé staré dobové filmy ze třicátých let, které mi o rekreaci daly další pohled k psaní této práce. Musím však podotknout, že odborná literatura k problematice letních bytů nebo obydlí není příliš rozsáhlá, jak jsem čekala, ale i tak jsem veškeré poznatky uchopila a pospala níže.

A v neposlední řadě, bych ráda zmínila skripta RNDr. PaedDr. Jaromíra Ruxe, CSc. mého vedoucího práce s jeho *Dějiny turismu* (2014), které byly mým základním kamenem a pomocníkem.

1.2 Metodika bakalářské práce

Mezi prvními kroky ke zhotovení této bakalářské práce bylo důkladné prostudování veškerých možných zdrojů o druhém bydlení, jeho historii, vývoji, rozdělení či typu. Dalším krokem bylo najít správnou literaturu a internetové zdroje, které mi pomohly s tematikou letního obydlí. Využila jsem odbornou i memoárovou literaturu, články v odborných časopisech, kvalifikační práce, orální historii, televizi a filmy.

1.3 Definice základních pojmů

Turismus, toto slovo je odvozeno od řeckého slova tornos (Mundt, 2001), které znázorňuje nástroj kruhového tvaru. Ze slova tornos vzniklo tornare a to podle latiny znamená zakulatit nebo kroužit. Do turismu proto nepočítáme jednosměrné pohyby např. vystěhovalectví, ale pouze pohyby s návratem do výchozího místa. Dále vzniklo slovo Tour, které je anglické i francouzské a které poté přešlo do němčiny. Po prusko-francouzské válce se v Německu přestalo používat slovo Tour a nahradilo se slovem Reise, ale v současnosti i Němci opět používají slovo turismus. Definice turismu se vyvíjela stejně jak turismus sám. Může se ale dále dělit do dvou základních skupin a to definice pro poptávku a definice pro nabídku.

První zmíněná varianta a to strana pro poptávku, zde mluvíme o turismu a pohybu osob, které cestují mimo svůj domov a jejich pobyt na místech je kratší než jeden rok a to rok souvislý. Tato definice je převzata z organizace UNWTO a slouží především pro statistické účely. Obvyklé prostředí, jen pro přesnost, znázorňuje trvalé či přechodné bydliště, přímé okolí bydliště, pracoviště, navštěvovaná místa anebo také školu. Rozlišujeme také dva rozměry obvyklého místa a to vzdálenost a periodicitu, kdy nezáleží, jak často obvyklé místo navštěvujeme. (Rux, 2014). Výrazy turismus a cestovní ruch znamenají totéž a obdoba slova turismus se používá prakticky ve všech evropských jazycích.

Druhá strana nabídky zahrnuje veškeré podniky, firmy nebo služby, které slouží k uspokojení potřeby turistů. Pokud budu mluvit přesněji, jedná se o ubytovací a stravovací zařízení, cestovní kanceláře a cestovní agentury. Letní byty tedy patří na stranu nabídky v cestovním ruchu. V dnešní době, kdy nás zachvátila pandemie Covid-19, se veškeré tyto podniky dostaly do úzkých. Kvůli uzavření hranic, různým státním zákazům a nouzovým stavům nejen u nás v České republice, ale i ve světě, je stránka nabídky momentálně na bodu mrazu. Snad se brzo časy zlepší a znovu se dá vše do běhu, ač s velkým prořídnutím trhu v této oblasti. Po porovnání různých možností trávení volného času popisují nejen letní byty, ale i další možnosti turismu.

1.4 Letní byty

Letní byty jsou fenomén, který vzniká jako jeden z důsledků průmyslové revoluce v druhé polovině 19. stol. Navazuje na způsob života šlechty. Šlechtici trávili zimu ve městech, ve svých zimních palácích, aby se mohli účastnit plesů, divadelních představení a koncertů. V letních měsících byli na venkově, aby dohlédli na své velkostatky, mohli se účastnit honů a dalších zábav. Jejich život napodobuje bohatá buržoasie, která vzniká jako důsledek průmyslové revoluce. Největší boháči si staví letní sídla nebo podobně jako šlechta jezdí k moři nebo do lázní. Na letní byty jezdí také tzv. střední třída, což jsou vyšší úředníci, lékaři, právníci a vysokoškolští i středoškolští profesori.

Neexistuje oficiální definice pojmu letní byt. Může to být skromná světnička u sedláka, ale také luxusní vila postavená za účelem pronajímání v letním období, ale také to může být hotel. Jet na letní byt byl způsob dovolené, kterou si mohli dovolit lidé s dostatkem financí a volným časem. Masové rozšíření zásadně přišlo po vzniku Československa. Lidé najednou měli mnohem více volného času než předtím a díky vybudování železničních sítí, se velké množství lidí dostávalo i do hůř přístupných míst, kde se jejich druhá obydlí nacházela a kde je mohli kupovat. Čím více lidí vlastnilo druhý byt, tím se i začalo stavět více k blízkosti měst, které obývali, a to z důvodu častějšího cestování. (Šoukal, 2011)

Letními byty označujeme formu trávení volného času, mimo trvalé obydlený byt. Tedy přesun rodiny, domácnosti do jiného prostředí. Rodiny netrávily čas v druhém bydlení jen o víkendech, ale také o velkých prázdninách nebo prodloužených víkendech. Takovou běžnou situací bylo, že otec, hlava rodiny, přebýval v pracovní čas ve městě a za svou rodinou jezdil na víkendy. Také děti v období června a září navštěvovaly místní školy, aby mohly na „chatách“ být déle než jen přes letní prázdniny.

Ne každý si ale svůj vlastní druhý byt mohl dovolit a tak existovala a existuje forma pronajatých pobytů ve vesnických staveních, které jim sloužily např. k trávení volného času. Nyní mluvím o zřízení ubytovacích zařízení, kdy provozovatelé jak k pronájmu světnic, hotelů, hostinců, pobytů ve vilách a jiných, museli vlastnit koncesi k vykonávání činnosti. S tím jsou spojená pravidla pro provozování v podobě hygieny, placení daní, poplatků, provozu atd. (Poláček, 1980)

Významnou podstatou letních obydlí neboli druhého bydlení, jak chceme, je užívat si především volný čas. Tento způsob byl pro lidi výhodný hlavně z důvodů zdravějšího životního stylu, kdy své chvíle mohou trávit s rodinou na čistém vzduchu mimo město. Známy spisovatel Eduard Bass si dělá legraci ve svých textech z lidí, kteří jezdí na chaty, aby si odpočinuli od města a začali si ho vážit. Je pravda, že ve městech nesmrdí hnůj, nekokrhá kohout nebo pro vajíčka nemusíme do kurníku, ale i tak si každá vrstva, i ta bohatá na toto zvykla, a kdo mohl, začal si stavět své vlastní obydlí. (Hoffmanová, 2018)

1.5 Typy letního obydlí

Objekty individuální rekreace, které vlastnili nebo vlastní účastníci cestovního ruchu, jsou v dnešní době nazývány objekty druhého bydlení. Tyto objekty umožňují realizovat aktivně volný čas. Mezi tyto objekty patří např. chaty, chalupy, domky, vily, apartmány a další. (Zelenka, Pásková, 2012)

1.5.1 Chataření, chaty a chalupy

Česká republika je mekkou chataření. Není snad žádný jiný stát, kde by tato aktivita byla tak oblíbená a nejvíce využívaná. Tedy samozřejmě ve své době, kdy se historie datuje od doby průmyslové revoluce.^[1] Každý pátý objekt, který je možné využívat na trvalé bydlení, převážně slouží k rekreačnímu využívání. V blízkém okolí se nacházejí rybníky, údolí řek, přehrady anebo horské oblasti. Z toho důvodu chataření nemá příliš dobrý vliv na životní prostředí. Vzhledem ke většímu počtu stavebních povolení a k tomu náležitých inženýrských sítí, které mohou zapříčinit znehodnocení prostředí přírody. (Schindler-Wisten, 2017) Chataření a jeho boom nastal v meziválečném období a vychází především z trampingu. Kdy nejstarší založená osada byla Ztracenka, ale k tomu dojdeme v další části. K této souvislosti patří zmiňovaný objekt chata, který je vybudován hlavně za účelem rekreace. Jejich vlastnosti jsou různorodé jak ve velikosti objektu, z toho z čeho jsou postavené, primárně jsou všechny situovány ve volné přírodě nebo na kraji obcí. Chatové lokality se častěji nacházejí mimo intravilán^{[2]*}, kdy intravilánem je myšleno souhrnné označení pro zastavěné plochy obcí, nebo pro zastavěné plochy a plochy, které jsou určeny k zástavbě (Ouředníček, 2012).

* intravilán - je souhrnné označení pro zastavěné plochy obcí, popřípadě pro zastavěné plochy a plochy určené k zástavbě. Nezastavěná část obce se označuje jako extravilán. (zdroj: cs.wikipedia.org)

Chaty samy o sobě nejsou stavěny za účelem luxusu, takže jejich interiér je skromný a hlavně účelný. Vzhledem k vyššímu riziku vykradení, kvůli jejich lokalitě, jsou poskromnu i vybaveny. Dále existuje chalupa, která je starým venkovským domem, který leží na okrajové části obce nebo je v obci přímo. Tento objekt slouží k celoročnímu využití, ale také i jen sezónně, z toho důvodu, že není výhradně určen pro trvalé bydlení a není takto zkolaudován. ^[3]

1.5.2 Trampské osady

Nejstarší trampská osada jménem Ztracená naděje vznikla v roce 1918 a nacházela se u Svatojánských proudů staré Vltavy. Do starého kempu Pod Mravenčí skálou jezdila skupina trampů, která si říkala Divočáci. Toto oblíbené místo nazývali Vydří tábořiště a poté Tábor řvavých podle povídky Breta Harta v anglickém znění Roaring Camp. Pod Mravenčí skálou se začalo stavět velké množství chat. Ze začátku to byly prkenné boudy poté pak i roubené sruby. Některé tyto skromné stavby byly při velkých zimách značně poškozené a zpustošené. Osady se ale i nadále stavěly nové a Ztracenka tak nezůstala jedinou. V období první republiky začaly vznikat v okolí Sázavy, Berounky nebo také na moravské Jihlávce a na dalších místech. Stavby se hemžily nejen v okolí vod, ale taky i na skalách a stráních. ^[4,5]

Stagnace trampování nastala po druhé světové válce. Ani komunistický režim neměl rád trampy, protože jejich ideologie s trampskou svobodou nešla dohromady. Také i přibývajícím věku trampů odstartoval přemísťování na chaty. Pro další generace tento typ využití volného času nebyl až tak ideální. Z chatek se staly domy a osady se začaly přeměňovat podle novějších požadavků obyvatel. ^[4,5]

1.6 Pražské trampské osady

Nepřímo pražské, ale trampské osady v okolí Prahy, které vznikaly v hojném počtu, si zde začali trampové pomalu budovat. Jarov, Kácov, Prokopské údolí nebo Zbraslav a další místa proti proudu řeky Vltavy. Infrastruktura tu taky hrála zásadní roli, všechny osady byly v blízkosti železniční tratě, která byla nejlevnější a nejdostupnější. Cestování trampů a stavění osad různě na dalších odlehlějších místech, bylo pro ně typické. K malým chatkám se přistavovaly osadní chaty, které sloužily pro celé rodiny, vzhledem k zachování rodinného kruhu a stěhování na chatu za účelem trvalého bydlení.

Vysvětlím ale jaký zásadní rozdíl mezi pojmem osada je dnes a jaký význam toto slovo mělo v minulosti. Osada v čase minulém pojednávala o výstavbě chaty či srubu, společnými finančními prostředky vícero trampů. V dnešním slova smyslu je osada výrazem pro rekreační oblast, kde je vícero chat a má zvolenou radu, či osadní výbor.

(Vágner, 2014, s. 69) Oblast Jílového, Kamenného přívazu až po Čerčany byla spíš zahrnuta letními byty majetnějších Pražanů. Trampské osady se zde našly jen výjimečně. Pražská trampská mládež ale nezhálela a stavěla své osady až k Českému Šternberku. Po roce 1930 zde ale začala výstavba ve velkém a začaly se zde objevovat vily a rodinné domy. (Vágner, 2014, s. 70)

1.7 Tramping a spolky

Při psaní této bakalářské práce, jsem brala v úvahu i částečně konkurenční typy letních bytů, i když ve své podstatě trampové a trampské osady byly osazovány a navštěvovány jinou skupin lidí na rozdíl od navštěvovaných letních domů. Převážně to byli mladí lidé z chudších poměrů a svobodomyšlným myšlením, kteří tento styl života měli za své a kvůli své finanční situaci vymysleli tento způsob trávení volného času. Jmenované spolky, které uvádím v této části práce, byly založeny a navštěvovány mladými lidmi, kteří měli rádi přírodu a trampování. Jelikož je to také svým způsobem trávení volného času, zmínila jsem nejzásadnější, které byly na našem území založeny.

1.7.1 Tramping

Ve 20. století existovali i jiné fenomény, které byly využívány pro trávení volného času. Jedním z nich byl i tramping. Úplný protipól trávení volného času v přírodě, než na letním bytě. Slovo tramping je svým způsobem druh zájmové činnosti, která má blízko k táboření, chataření, životu v přírodě, rybaření nebo lovení. Zároveň představoval jeden z fenoménů oddychových aktivit 20. století v Čechách. (Kursová, 2014)

Český tramping se dotvořil ve 30. letech 20. století, kdy byl chápán spíš jako anarchizující sociální hnutí nezaměstnaného a studentského života, které má blízko k levicovému smýšlení. Ale sami trampové, byli spíš romantici s prvky pacifismu, a měli odpor ke společenským konvencím. Bojovali proti fašismu, kapitalismu a dalším společenským neduhům. V mnoha věcech se naši čeští trampové podobali americkým hippies. (Vágner, 2014, s. 63-67)

Tento trend se ale přechovává do současnosti a máme ho ve třech formách, kdy první je pozůstatek předválečného trampingu, v podobě mládežnických partiček bez organizace a pak tu máme nová ekologická hnutí a poslední jsou alternativní skupiny s vlastní kulturou. (Fialová, 2014) Existovaly a existují také organizace lidí, které neměly peníze na stavění letních bytů, ale měly rády přírodu, a vše s tím spojené a proto se vytvářely spolky, které umožňovaly pobyt v přírodě a také žití tramským životem.

1.7.2 Klub českých turistů

Vše má svůj vývoj a tento přírodní životní styl také. Koncem 19. století vznikla velká skupina mladých lidí z chudých poměrů, která neměla tu možnost cestovat jako lidé z poměrů vyšších. Klub českých turistů byl založen 11. června roku 1888. Klub byl velice aktivní, rychle rostly jeho turistické ubytovny, začaly vznikat značené cesty a mnoho osobností si dávalo za čest být členy tohoto spolku. V dnešní době KČT sdružuje přes 40 000 turistů u nás. Zakladateli klubu byli Vilém Kurz (předseda Národní jednoty Pošumavské), František Čížek (předseda Národní jednoty Severočeské) a architekt Vratislav Pasovský.^[6]

Po první světové válce byl klub v letech 1918 až 1938 nahrazen Klubem československých turistů. A v komunistickém období se spolek přejmenoval opět, a to na Svaz turistiky v rámci organizace Československého svazu tělesné výchovy a sportu. Nakonec roku 1990 po revoluci se jeho činnost osamostatnila a stala se znovu KČT. (Havelka, 2001, s. 42) V začátcích spolku, se stavělo mnoho chat a rozhleden po celé republice. Jmenuji Petřínskou rozhlednu v Praze nebo Kurzovu rozhlednu na vrcholu hory Čerchov^[7]. Po turistických trasách se začala objevovat hustá síť turistického označení, která je do dneška nápomocna všem turistům v celé republice. V roce 1889 vychází i časopis pod jménem Časopis turistů, který dodnes vychází pod názvem Turista. (Havelka, 2007, s. 39)

Pokud se nebudu vracet do minulosti a řešit veškeré převrasy, které tuto organizaci postihly, myšleno nacisty a komunisty, dnešní podoba KČT se dostává do podvědomí více a více mladým lidem, kteří mají rádi přírodu a je jim tento spolek blízký. Dnešní KČT staví nové chaty např. chatu v Prášilech na Šumavě, zrekonstruovali Jiráskovu turistickou chatu na Dobrošově, starají se o Brádrerovy boudy v Krkonoších a mají na starost mnoho dalších objektů. V roce 2014 se spolek stal hrdým členem Českého olympijského výboru a z posledních statistik z roku 2015 má KČT 33 000 členů.^[8]

1.7.3 Sokol

Dalším spolkem jako prvně založeným, a to chvilku před KČT, byla první česká tělocvičná organizace v Rakousku-Uhersku jménem Sokol. Tedy Tělocvičná jednota pražská, později Sokol Pražský, byl založen 16. února roku 1862 iniciativou dr. Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera. Doktor Tyrš uveřejnil v roce 1871 v časopise Sokol směr a cíl spolku se jménem Náš úkol. Tělocvičný spolek paní a dívek pražských založen Tyršovou žačkou Klemeňou Hanušovou začal v roce 1869. ^[9]

Vlastenecké zaměření se u Sokola projevovalo od začátku. Účastnili se národních slavností, veřejných cvičení, provozovali výlety v krojích aj. Sokol svá zlatá léta prožíval mezi válkami v roce 1918 až do roku 1938, kdy se jeho organizace stala miliónovou. Mnoho významných osobností té doby bylo členy této skupiny včetně prezidentů Masaryka a Beneše. Program Sokola byl velice všestranný, zajímal všechny věkové kategorie a společenské vrstvy. Pořádali soutěže, pravidelné cvičení, výlety, besedy, zájezdy do ciziny, tábory pro mládež, hudební a divadelní představení, výstavy, vydávali časopisy a příručky ale vrcholem činnosti byly všesokolské slety. (Bílek, 2018)

Stejně jako KČT ani Sokola nepřeskočily dějiny a všechny totalitní režimy. V roce 1915 byl spolek zakázán, v roce 1941 byl nacisty zakázán znovu a třetí historickou překážkou bylo sjednocení tělovýchovy v roce 1948, kdy obnovu Sokola v roce 1968 pohřbila normalizace. Po revoluci roku 1990 se organizace opět probírala z mrtvých. Dnes ČOS neboli Česká obec sokolská sdružuje 1100 jednot a má přibližně 190 000 členů. Dnešní podoba nabízí hodně moderních aktivit formou různých netradičních akcí a participuje i na mezinárodní úrovni v rámci spolků TAFISA a ISCA a poslední důležitá informace je, že cvičenci Sokola reprezentují Českou republiku i na světových gymnastradách. ^[9]

1.7.4 Orel

Trošku jiným sportovním sdružením byl spolek Orel, který byl výchovně katolicky zaměřeným. Orel byl založen roku 1896 a v dnešní době je druhým největším tělovýchovným svazem v zemi. Stejně jako Sokol má Orel za sebou bohatou historii. Postupně vznikl slučováním katolických spolků mezi 19. a 20. stoletím a samostatná organizace vznikla roku 1909. Spolek Orel v roce 1931 měl 35 000 členů a byl v té době početnějším než Sokol. Nejpočetnější skupinou byla rychle vyvíjející se sportovní organizací na Moravě, kde soupeřily právě se Sokolem.^[10]

Hlavní iniciativou bylo podílet se na vytvoření demokratického Československa. Před koncem první světové války se orelská organizace přes časopis Orel, přihlásil k podpoře státu. Po roce 1921 začal boj mezi Orlem a Sokolem. Šlo hlavně o konkurenční boj v oblasti tělovýchovy. Orel byl negativně osočován Sokolem za to, že jeho organizace je prorakouská a není spolehlivá. Jejich potyčky pokračovaly až do roku 1948, kdy byly obě organizace zrušeny. (KÖSSL, 1986)

Před ukončením činnosti se ale Orel dále vyvíjel a své jednotky neustále rozšiřoval a v roce 1925 bylo v Orlu přes 140 000 členů. Díky oblibě tělovýchovy se Orel věnoval atletice, košíkové, házené, lyžování, tenisu a dalším sportům^[11, 12]. Třetí sjezd slovenského spolku v roce 1938 se konal v duchu protikomunistického, protičeského a protižidovského postoje a po vzniku Slovenského státu byla organizace spolu s dalšími zrušena. Vzhledem k tomu, že členy Orla byli i parašutisté Josef Bublík a Jan Kubiš, kteří figurovali v atentátu na Heydricha, byla spousta členů spolku zabita. Jak jsem psala výše, v roce 1948 byla organizace zrušena a za socialistického režimu vznikl pouze Sokol, jednotné tělovýchovné organizace a po roce 1968 byl stranou KSČ pozastaven. Jako všechny ostatní spolky po roce 1990 byl Orel znovu obnoven. V dnešní době už Orel nemá takovou členskou základnu jako kdysi. Na území České republiky má 19 000 členů, v 250 jednotách a je rozdělena do 23 žup*.(KÖSSL, 1986)

* župa - je vyšší územně správní celek v některých zemích, převážně střední a východní Evropy. Do žup se člení rovněž některé spolky, například Sokol, Orel či dobrovolní hasiči. (zdroj: cs.wikipedia.org)

1.8 Obyvatelé letních bytů

Hlavní obyvatelé letních obydlí byli především lidé vyšších a středních vrstev. Mohu zmínit podnikatele, živnostníky, univerzitní profesory, lékaře, právníky spolu s rodinami. Jak jsem psala v charakteristice letních bytů, muži navštěvovali letní domy převážně o víkendech, jelikož pracovní týden trávili ve svých městech. Velkým přínosem pro místní obyvatelé byl zisk z peněz, které zde svým utrácením ponechávali. Místní samozřejmě „měšťáky“ v oblibě moc neměli, tak je také různě nazývali a to například „luftáci“, kdy tento výraz používal spisovatel Vladimír Vondráček (Vondráček, 1978), který v polovině 20. století byl sám letním hostem, dále spisovatel Eduard Bass používal pojem „letňásky“ (Bass, 1946) a takto bych mohla psát do nekonečna. Například letní kolonista, náletník, turista, letňák atd. (Šoukal, 2016)

1.9 Oblasti letních bytů u nás

Letní sídla nebo také letoviska se objevovala v průvodcích a příručkách a to převážně ta, která byla těmi nejnavštěvovanějšími. Lidé nejezdili nejen do blízkého okolí, ale také i do míst odkud jsou například rodiče jednoho z manželů anebo rodina. Letní byty se stavěly po celé republice v malých a větších obcích nebo menších městech, osady vznikaly po celé Moravě a Čechách a také po vzniku Slovenské republiky i na Slovensku.

Mezi nejhlavnější letoviska, kterými se budu zabývat v praktické části, jsou Černošice, Roztoky, Jevany, Říčany, Senohraby, Řevnice, Harrachov nebo také Kunčice pod Ondřejníkem, Bílovice nad Svitavou a další. Tyto oblasti jsou nepochybně v okolí velkých měst, tak aby dojezd zpět domů nebyl moc zdoluhavý. Takže mohu zmínit, že v okolí Prahy tak vznikalo letovisek nejvíce.

2 Výzkumná část

V této části práce se dostávám k jádru bakalářské práce. O fenoménu letních bytů v okolí Praha existuje bohatá odborná i memoárová literatura a též bylo studenty Karlovy univerzity napsáno několik bakalářských prací. Všechny se zabývají pouze jevovou, tedy popisnou stránkou letních bytů. Já jsem se zaměřila na prozkoumání příčin vzniku tohoto fenoménu a hledala odpovědi na otázky typu proč? Proč fenomén letních bytů vznikl po roce 1852 a proč ne dříve? Jaké jsou jeho příčiny? Vznikl pouze v okolí Prahy nebo i jinde v Evropě? Existuje i v současnosti? Aby mohl cestovní ruch vzniknout, muselo být splněno pět základních podmínek jeho zrodu.

Jsou to:(Rux, 2014):

1. Osobní svoboda všech obyvatel.
2. Disponibilní peníze u většího počtu obyvatel.
3. Volný čas u většího počtu obyvatel.
4. Motivace k cestování u většího počtu obyvatel.
5. Vyspělá infrastruktura zkoumaného území.

2.1 Osobní svoboda všech obyvatel

Ve starověkých říších ani v antickém Řecku nebo Římě osobní svoboda neexistovala. Na jedné straně společnosti byli otroci, na opačné otrokáři. Ani ve středověkých, a dokonce novověkých státech nebyla svoboda. Ke zrušení nevolnictví došlo Patentem o zrušení nevolnictví. Což byl výnos římského císaře a českého krále Josefa II. z 1. listopadu 1781. Byla zrušena bezprostřední osobní závislost poddaných na vrchnosti, poddaný se stával osobně svobodným. Poddaní tak nově získali právo svobodně se stěhovat, odcházet pracovat a studovat i mimo hranice panství. Zrušení poddanství v Rakouském císařství vyhlásil 7. září 1848 císař Ferdinand I. na návrh říšského sněmu. Mnou zkoumané území bylo nejprve součástí Rakouského (později Rakousko – Uherského) císařství a po roce 1918 součástí Československé republiky. V císařství ani v Československu nebyly kladeny žádné překážky cestování. Po území státu se cestovalo bez formalit, k cestě do zahraničí byl nutný pas. Mohu konstatovat, že požadavek osobní svobody všech obyvatel byl splněn.

2.2 Disponibilní peníze

Jde o peníze, které člověku zbydou, když zaplatí všechny nutné platby (strava, doprava, teplo, léky, voda atd.). Jsou to peníze, které člověk může utratit pro své potěšení, zábavu, sport, odpočinek, cestování atd.). Již od starověku tyto peníze měly k dispozici vládnoucí vrstvy (císaři a králové, vyšší i nižší šlechta atd.). Ve zkoumaném období se připojili podnikatelé, buržoazie, úředníci, právníci, lékaři, profesori a úředníci. Byla to skupina velmi nesourodá a rozhodně do ní nepatřili dělníci. Jak jsem už psala, první letní hosté byli převážně z vyšších a středních vrstev. Střední třída byla nejpočetnější, co se návštěvnosti týče. Aby vůbec mohli jezdit na letní dovolenou, museli mít dostatek volného času a hlavně dobré finanční podmínky. Ne každá pracovní pozice byla obohacena několika týdny volných dnů. Mezi střední vrstvu, která si mohla dovolit jezdit na letní byty, patřilo především úřednictvo, jako byli státní, soukromí nebo magistrátní úředníci nebo také radové či běžní účetní. Dále lidé svobodného povolání, a to lékaři, architekti nebo právníci. Vzdělávací sféra zahrnovala rodiny profesorů jak středoškolských tak i vysokoškolských. A v neposlední řadě podnikatelé a živnostníci. (Šoukal, 2016, s. 21)

Nejpočetnější byli úředníci s rodinami. Lidé pracující na této pracovní a vyšší pozici patřili do různých platových stupnic. Každá stupnice se ale lišila a my si pojdme ukázat v tabulce níže, jak to bylo rozdělené.

Platy

	<i>Roční mzda</i>	<i>Činžovné</i>	<i>Dovolená</i>
1. Platová stupnice	72 000 Kč	15 000 Kč	6 týdnů
2. Platová stupnice	54 000-66 000 Kč	9 000 Kč	6 týdnů
3. Platová stupnice	39 000-49 800 Kč	6 600-7 200 Kč	5 týdnů
4. Platová stupnice	30 600-39 000 Kč	4 200-6 000 Kč	4 týdny
5. Platová stupnice	19 800-30 600 Kč	3 900-5 100 Kč	4 týdny
6. Platová stupnice	14 400-23 400 Kč	3 900-5 100 Kč	4 týdny
7. Platová stupnice	9 000-18 000 Kč	3 900-4 800 Kč	3 týdny

Tabulka 1 Platy úředníků v roce 1926
(zdroj: Šoukal 2016, vlastní tvorba)

Platy univerzitních profesorů byly moc dobře ohodnocené a navíc jako každý učitel a člověk pracující ve školství, je obohacen mnoha volných dní, které může využít k cestování a volnému času. Jejich životní styl byl na velice vysoké úrovni. Na ukázkou tu máme plat pana JUDr. Josefa Vančury, profesora římského práva na Právnické fakultě UK v Praze, kdy jeho celkový roční plat se započteným činžovním a služebným, činil 77 400 Kč, což bylo něco přes 6 000 Kč měsíčně. Další profesor Lékařské fakulty UK v Praze, přednosta pro histologii a embryologii UK, pan MUDr. Otakar Srdínko pobíral roční mzdu ve výši 70 416 Kč. Ač byl plat poměrně stejný s první platovou stupnicí úředníků, v počtu volných dnů na tom byli profesori lépe. (Šoukal, 2016, s. 23)

Ceny

Pokud se budu zabývat cenami před první světovou válkou, s porovnáním dnešní doby co vše stojí a jak je to drahé nebo levné, nemá smysl vůbec něco srovnávat. Dnešní čas od cen prvorepublikových je zcela jinde ať už kvůli historickým předpokladům nebo také inflaci. Ukážu, kolik stály běžné věci, jako byla jízda kočárem nebo jízda vlakem. Vycházím zde z paměti pana Vladimíra Vondráčka a jeho knihy *Lékař vzpomíná*, kde krásně popisuje, jak se dříve ceny pohybovaly.

Porovnáme si ceny napříč lety před 2. světovou válkou, během války, po válce, v totalitním režimu a pro srovnání i předminulý rok. ^[13]

Typ zboží	1921	1939	1959	1989	2018
chléb (kg)		2,25 Kč	2,6 Kčs	4,4 Kčs	24,65 Kč
vejce (ks)	1,2 Kč	0,7 Kč	0,9 Kčs	1,2 Kč	3,61Kč
pánské boty	216 Kč	89 Kč	176 Kčs	347 Kč	1666,94 Kč
předplatné novin		14 Kč	8 Kčs	12,7 Kč	
vstupenka do kina/divadla	10 Kč	10 Kč	4 Kčs	10 Kč	280,94 Kč
jízdenka vlak (100km)		25 Kč			
poštovné			0,6 Kčs	1 Kč	19 Kč

Tabulka 2 Vývoj cen základního druhu zboží
(zdroj: janbarton.blog.idnes.cz, vlastní tvorba)

Ceny byly různé, lišily se napříč historií. Jak z důvodů inflace, tak i ze změn režimů, které v zemi panovaly. Platy úředníků nebo vysokoškolských profesorů se velice lišily od dělnické nebo řemeslnické profese. Pro porovnání v roce 1929 dělník, který pracoval denně 19 hodin, si vydělal 270 Kč týdně, což měsíčně dělalo celkem 1 080 Kč. Oproti úředníkovi z poslední platové stupnice, byl roční rozdíl 8 000 Kč. Tady musíme podotknout, že dělník s tolika odpracovanými hodinami týdně a ročním platem, si nemohl dovolit ani pronajmout letní byt. (Bartoň, 2017)

Ceny pronájmu vil v letní sezóně roku 1934 se pohybovaly v Senohrabech 250 Kč za měsíc. Například jihozápadně od Prahy v Černolicích se letní pobyt pohyboval mezi 100 až 150 Kč za měsíc. Letní pobyty se samozřejmě hlavně lišily podle letoviska, našla se jak levná místa tak i hodně drahá. Nejen vily se pronajímaly, ale i hotelové pokoje, které byly také populární i přes to, že hotel si za ubytování účtoval víc, než co by vyšel pronájem letního místa. Hotel Hrušov v Senohrabech ve 20. letech prodával jednolůžkový pokoj za cenu 10 Kč, dále dvojlůžkový pokoj za cenu 20 Kč a tak třílůžkový stál 30 Kč na noc. Cena však nebyla konečná vše ostatní jako světlo, veranda, snídaně, polopenze atd. si hosté připláceli. (Šoukal, 2016)

2.3 Volný čas u většího počtu obyvatel

Volný čas je jedním z prvků moderní civilizace. Obecně se dá konstatovat, že pojem volný čas se objevuje v souvislosti s oddělením místa bydliště a místa výkonu práce. Zemědělec, který pracuje doma, žádný volný čas nemá. Prvními majiteli volného času byli studenti a učitelé, kteří měli prázdniny. Volný čas především měla šlechta, která ho plně využívala. Letní měsíce trávila na letních sídlech (především zámcích), aby dohlédla na sklizeň a mohla se zúčastnit honů a dalších radovánek. Zimní období trávila v zimních sídlech ve městech, aby se mohla účastnit koncertů a divadelních představení. K zavedení volného času přispěla i církev, která zakázala práci o nedělích a svátcích.

Mít volný čas bylo po dlouhou dobu výsadou pouze nejvyšší vrstvy, kterou byla šlechta a v období průmyslové revoluce přibyla buržoasie, tedy podnikatelé, majitelé továren, dolů, železnic atd. Druhou skupinou, která měla volný čas, byla tzv. vyšší a střední třída., kterou tvoří inteligence, úředníci a svobodná povolání, kterými jsou lékaři nebo právníci. Ti měli dovolenou podle platové stupnice. Délka dovolené byla mezi 3 až 6 dny (Štemberk, 2009)

Třetí skupina je dělnického charakteru. Tato skupina má málo peněz, málo volného času, a to dává smysl, že jejich cestování také není nijak dlouhé a jsou účastníky převážně krátkých výletů anebo trampingu.

Už několikrát jsem zmiňovala, že letní byty, jsou spojeny s využitím volného času, prázdnin, víkendů, prostě každé volné chvíle, které si návštěvníci těchto obydlí mohou dovolit. Svým způsobem jde o nový druh životního stylu. Do určité míry zde vidíme symboliku rodinné pohody, finanční nezávislosti a pocitu svobody. Každý z nás měl nebo stále má chatu, chatku, vilu nebo jiné druhé bydlení a pokračuje v tradici, kterou tu máme tak dlouhou. (Fialová, 2014)

2.4 Motivace k cestování u většího počtu obyvatel

Základní motivací k cestování šlechty a později i buržoazie byla snaha ukázat se, prokázat, že na to mám, že si to mohu dovolit. Vrcholnou ukázkou bohatství bylo vlastnit vilu na Francouzské riviéře. Sem jezdili bohatí lidé celé Evropy, především z Anglie což dodnes připomíná Anglická promenáda (francouzsky Promenade des Anglais), ulice a pěší zóna v jihofrancouzském městě Nice. Podobná byla i motivace naší vyšší a střední třídy pro účast na letních bytech. Další motivací bylo opustit Prahu, která v souvislosti s průmyslovou revolucí měla nezdravé životní prostředí a odpočinout si po celoroční náročné práci.

2.5 Vyspělá infrastruktura zkoumaného území

Vyspělá infrastruktura byla tím posledním zásadním atributem nejen pro rozvoj cestovního ruchu, ale také i pro rozvoj průmyslu, ekonomiky, obchodu, služeb atd. Kolo, koně, kočáry tažené koňmi byla minulost. Rozvoj železnice v 19. století pomohl jak k cestování, dopravě i k dalším službám. Letní domy tak mohly být pro majitele a pronajímatele lépe dostupné než kdykoliv předtím. Železnice svou kapacitou a nízkými náklady na dopravu své cestovní cíle plnily v řádu hodin, oproti cestě kočárem, kdy cesty trvaly až několik dní. Mezi první koněspřežnou trasou byla železnice na trase z Budějic do Lince, která byla nejstarší na kontinentě. Mezi první dopravní prostředky tažené koňmi, byla koněspřežná dráha. Jednalo se o vozíky, které byly tažené po železničním svršku koňmi. Tato tzv. koňka začala fungovat v Praze v roce 1875 a sloužila do roku 1905, než byla představena první tramvaj, která koně vyměnila za elektrický pohon.

Tramvaje začaly být vedeny ve větším rozsahu v Praze od roku 1900. Jízdné bylo rozděleno na dvě různé ceny, tzv. malý lístek a velký lístek. Malý lístek stál 12 haléřů a jelo se na určitý počet stanic, velký lístek stál 20 haléřů a počet stanic byl libovolný. Před nástupem se ale vždy průvodčímu hlásilo, jestli se bude nebo nebude přestupovat a platilo se dýško v ceně 2 haléřů. (Vondráček, 1978, s. 178)

Pro srovnání cen v tehdejší železniční dopravě a konkrétně v roce 1925 až 1926 se ceny pohybovaly od 40 haléřů do 1,70 Kč podle pásma, třídy a ujetých kilometrů. Největší frekvencí jízdného bylo do ujetých 30 km za cenu 40 haléřů, které využívali hlavně žáci nebo dělníci. Železnice vyvolala v cestování velký zájem, se kterým sama nepočítala. Můžu říct, že svým způsobem o budoucích nákupech letních bytů rozhodovala především železniční síť, která ulehčovala dostupnost pro navštěvovaná místa. (Hlavačka, 1990)

Díky průmyslové revoluci se začala rychleji vyvíjet urbanizace. Parní stroj velice pomohl k rozvoji továren, které přestaly být tak závislé na přírodních silách. Podnikatelé ve svých továrnách měli dostatek pracovní síly, vzhledem k tomu, že lidé mohli rychleji cestovat a tak mohli hledat pracovní možnosti různě po zemi. Kombinace cestovního ruchu a průmyslové revoluce se rozvíjela jak v pozitivním smyslu tak i v tom negativním. Zhoršování životního prostředí, které zapříčinily neustálé doutnající komíny továren, vyhánělo obyvatele pryč z města do přírody. Vyšší vrstva zůstávala ale i přes zimu ve městech, jen jezdili na svá zimní sídla a to například do Prahy nebo Vídně, kde mohli trávit více společenského času, chodit na plesy a žít společenský život, díky tomu vznikla linka mezi Prahou a Vídní.^[14]

Železnice nebyla jedinou dopravní možností k cestování. Vznikaly kvalitnější silnice, lidé tak mohli jezdit auty po zpevněných cestách, namísto prachových. Automobily a jejich rozvoj prošel velkou evolucí. Začala se vyvíjet i říční doprava na našich řekách Vltavě a Labi. Paroplavební společnost byla založena v Praze v roce 1865. Parníky a lodě přepravovaly nejenom osoby, ale také i zboží a různé další potřebné věci. Začala fungovat i letecká doprava, kterou ale k navštěvování letních bytů na našem území nebylo zapotřebí, vzhledem k tomu, že po 1. světové válce v Československu neexistovala žádná letecká doprava, jen armádní. Československé aerolinie známe pod zkratkou ČSA, vznikly v roce 1923 a v témž roce se uskutečnil první let z Prahy do Bratislavy.

2.6 Historie letních obydlí v okolí Prahy

„*Tento způsob léta, zdá se mi poněkud nešťastným*“, říká Rudolf Hrušínský ve filmu Rozmarné léto režiséra Jiřího Menzela z roku 1967. Historie letovisek není krátká, první letní vily byly již příměstské, pokud mluvíme o pražských částech, které se budovaly v padesátých letech 19. století, můžeme zmínit Vinohrady, Bubeneč nebo Dejvice, kdy tyto části do dvacátých let byly pouze příměstskou částí Prahy a byly stavěné pro vyšší společenskou vrstvu.^[15]

Vysoký životní styl v té době ukazoval způsob reprezentace ve společnosti tím, kdo co všechno vlastnil a čím se mohli bohatí lidé ukazovat a srovnávat se. Elitní buržoazní lidé typu barona Ringhofferů, baron německého původu, který byl z německé rodiny podnikatelů a průmyslníků. Vyráběli pivovarská a cukrovarská zařízení, dále vagóny a tramvaje. Jeho rodina je spojena s kopřivnickou vagónkou, kdy podnik nesl jeho jméno od roku 1936 do znárodnění. Vraťme se ale k podstatě věci, baron a jeho rodina v okolí Prahy v oblasti Velkých Popovic skoupili několik soustav zámků. Rod Ringhofferův se výrazně podílel na nové podobě východní Prahy. Stojí zde do-dnes světoznámý pivovar Velkopopovický Kozel, který Velké Popovice proslavil. Architekt Hlávka, který byl nejznámější své doby si zámek také pořídil, a kdo na zámek neměl peníze, stavěl si vily podobné zámeckému stylu.^[15,16]

Další známou rodinou „vilařů“ je rodina Braunerů z Roztok u Prahy. Ti zakoupili starý mlýn, který měl sloužit jako rodinná letní vila. Po úmrtí otce rodiny se rodina dostala do finančních problémů a uvažovali co s mlýnem. Aby se přiblížili vyšší vrstvě či šlechtě, mlýn předělali na letní byt. Rodina zde žila od 60. let 19. století do 70. let 20. století.

Roztoky kvůli velmi malému stavebnímu místu, měly jako letovisko omezenou kapacitu, to vedlo k tomu, aby se vytvořila železnice do Drážďan. Díky železnici se Praha do Roztok stala velmi dobře dostupnou, protože bez železnice, se do Roztok cestovalo i celý den. Železnice pomohla tomu, aby podnikatelé začali skupovat pozemky a vytvářeli tam tak dobrou ekonomickou základnu.^[15]

Po přelomu století se začal objevovat fenomén chat. Čili rekreační objekty za Prahou začaly vznikat na konci letopočtu. A hlavní rozkvět se odehrává v době první republiky. To už i nižší vrstvy, které se nechtějí nebo nemohou přiblížit těm vrstvám vyšším, stavějí chaty. Po změně společenských poměrů se i tato vrstva dostává do těch lepších letovisek. Změna společenských poměrů dovoluje v malém letovisku objekty letních bytů z celého společenského světa. A co bylo rozhodující pro výběr toho správného místa, ve kterém si lidé užívali volný čas? Dopravní dostupnost, půvab zvoleného místa a především finance.

Prvním neformálním letoviskem Pražanů byla Malá Chuchle. A to proto, že se tam dalo dostat vlakem a to už v roce 1861. Místní obyvatelé na nárůst nových letních hostů reagovali velmi rychle a začali budovat hostince, hotýlky nebo zábavní centrum pro děti. Jak jsem zmiňovala, železniční doprava do letovisek hrála zásadní roli. Například Baron Ringhoffer^[16] jezdil do letoviska Senohrab svým vlastním vagónem. Jeho privilegiem bylo zastavení vlaku za nádražím v zatačce, odkud měl svou vilu pěšky nadosah. Další dopravou byl parník čili parolodní doprava. Ten byl veden především pro směr Roztoky a pak i na jih směr Štěchovice. Oblíbeným parníkem Bohemia se lidé vozili na převážně jednodenní výlety, kdy využívali volného dne například v dobré zahradní restauraci, nebo koupališti mimo město. Restaurace byly stavěny i v Dobřichovicích, kde byla jedna z nejoblíbenějších dnes již neexistující restaurace Maxmiliánka nebo Černošicích hotel a restaurace Stein. Postupem času obce, kde se letní obydlí začalo ve velkém množství rozmnožovat, zavedly sčítání lidu. Roztoky dělaly sčítání lidu dvakrát ročně a to v létě a v zimě. To letní sčítání mělo za důsledek, že počet obyvatel se až zčtyřnásobil. Díky tomu mohla obec poustoupit na městys*.^[17]

Na konci 19. století se rozrůstají i nájemní vily. Je to sice také vila se stejným prostorem, ale oproti rodinné vile jsou pokojíčky dělané s kuchyněmi. Výstavba těchto vil začala sloužit účelově a to hlavně na pronájem. Tento způsob využití částečně negativně ovlivnilo starší „vilare“, kterým nový nápor „letňáků“ nevyhovoval a to bylo jedním z důvodů, proč začali původní obyvatelé odcházet v sezóně na jiná klidná místa.

* městys – městys nebo také městečko je typ obcí velikostně a významově stojící mezi městem a vsí.
(zdroj: cs.wikipedia.org)

Vrátím se ale zpět k Praze. Praha byla raritou v tom smyslu, že letními sídly bylo zabráno převážně jižní pásmo. Od Berounky přes Vltavu a Sázavu. Hlavně kvůli podmínkám a také kvůli specifickému reliéfu krajiny. Ideální byla tedy hluboká údolí řeky, okolí potoků nebo kolem strání lesů, která sály romantikou. Opakem tohoto ideálního prostředí byly Klánovice, které jsou naprostou rovinou, ale jsou obohaceny lesy. Václav Klán, po kterém byly Klánovice pojmenovány, měl developerský plán, ve kterém chtěl na nejstarší parostrojní dráze, která spojovala Prahu s Olomoucí, vytvořit zastávku, kde mohli Pražané vystupovat.

Věděl, že díky této zastávce se lidé budou do Klánovic vracet častěji a vydělá na tom neskutečně peněz. Zastávku si samozřejmě vyloboval a tehdy začal parcelovat pozemky na budoucí vilové výstavby. Aby byly o něco lákavější, ve 20. letech se v Klánovicích postavilo koupaliště, které bylo velkým trhákem. Poté se začaly stavět tenisové kurty a další formy zábavy. ^[15]

V dnešních Senohrabech je možno vidět seskupení jednoduchých objektů, které vypadaly stejně jako chaty, ale stejné úplně nebyly. Trampové se chtěli chatařům svým způsobem přiblížit, i když měli velice skromné prostředky, proto budovali své chaty ve stejném duchu. Po železniční a lodní dopravě se v průběhu první republiky dostala na řadu automobilová a poté autobusová doprava, která zase výletníkům umožnila a usnadnila cesty na letní domy. Vzhledem k tomu, že v té době ještě nebyly vybudované silnice a byla to jen v uvozovkách polní cesta, kdy její silný prach, který po každém projetém autě stoupal vzhůru a linul se krajinou, silně obtěžoval turisty i návštěvníky. ^[15]

2.7 Časová periodizace letního bydlení

Zlatá éra pomalu ale jistě skomírá a to v období před druhou světovou válkou. Válka svým způsobem ukončila prvním majitelům jejich pobyty a vlastnictví letních obydlí. Mluvíme tu o letních bytech převážně židovských obchodníků, podnikatelů apod. Ti o ně přišli a vily byly prodané Německé říši a poté byly pod národní správou. Jen někteří měli to štěstí a dům hned prodali soukromým majitelům a tím pádem předešli znárodnění. Objekty se začaly rozprodávat a parcelovaly se jejich pozemky. Pokud některý ze židovských majitelů, který se navrátil z koncentračního tábora, požádal o restituci, tak spor většinou prohrál.

V 50. letech v Senohrabech dostávaly vily nuceně nájemníky, kteří tam žili až do 70. let. Takže ti, co chtěli ve vilách žít celoročně, museli udělat velmi nákladné stavební úpravy, jelikož objekty byly stavěné na letní období ¹². Na přelomu 60. let a období 70. let bylo chataření na svém vrcholu. I přes regulaci stavebního zákona se chatičky zvětšovaly a lidé si k nim přistavovali další objekty, aby chata mohla sloužit i budoucím generacím. (Fialová, Vágner, 2005).

Bližím se k devadesátým létům, kde obliba takto trávit volný čas už přestávala být zajímavá. Tímto obdobím pro nás končí vrcholné období těchto objektů. A že jich tu nebylo málo, v České republice existovalo přes půl milionů rekreačních objektů. Tím, že komunistický režim skončil a otevřely se nové možnosti a hlavně cestování do zahraničí, lidé toho využili a svůj čas a volno trávili mimo republiku. (Bičík, 2001)

2.8 Aktivita

Svým způsobem se trávení volných chvil v rodinném kruhu týkalo převážně dětí. Nejen dospělí, ale i ony se musely nějakou aktivitou zabavit. Dětem nejenom sloužil pobyt na čerstvém vzduchu, ale také i zažívaly jiné zážitky než v ulicích měst. Mohly si tak hrát spolu s místními dětmi ve stejném věku. Přejdu ale k těm atraktivitám. Krom sportovního využití, návštěv saun a lázní, procházek po lesích či vesničkách, dospělí často hrávali karty, taroty, šachy, chodili na místní taneční zábavy, společně s dalšími letními sousedy jezdili na výlety, nebo hráli společenské hry. (Šoukal, 2016)

Takovou povinností v letních časech bylo navštěvování vodních toků. Na řece Sázavě v letovisku Senohrab bylo někdy tak přelidněno, že se tam nedalo ani hýbat. (Vondráček 1978) Počasí bylo a je důležitým faktorem každodenní návštěvnosti koupališť, vodních toků nebo říčních lázní. Lidé mohli využívat lodčky, nebo dělat různé vodní sporty.

Velice oblíbeným sportem byl tenis, a díky němu vznikly první tenisové kurty v dobřichovickém letovisku v 90. letech 19. století. Tato tzv. královská hra vzrostla na oblibě. Začaly se tedy zakládat tenisové kluby a pořádaly se mimo jiné tenisové turnaje. Menším mínusem bylo to, že tenis byl trochu chápán jako snobský sport a byl převážně pro lidi z vyšší vrstvy. Tak byl ve své době chápán. Mezi mladšími ale kraloval například volejbal, lukostřelba, jízda na koni nebo rybaření. (Šoukal, 2016)

2.9 Ženy a letní domy

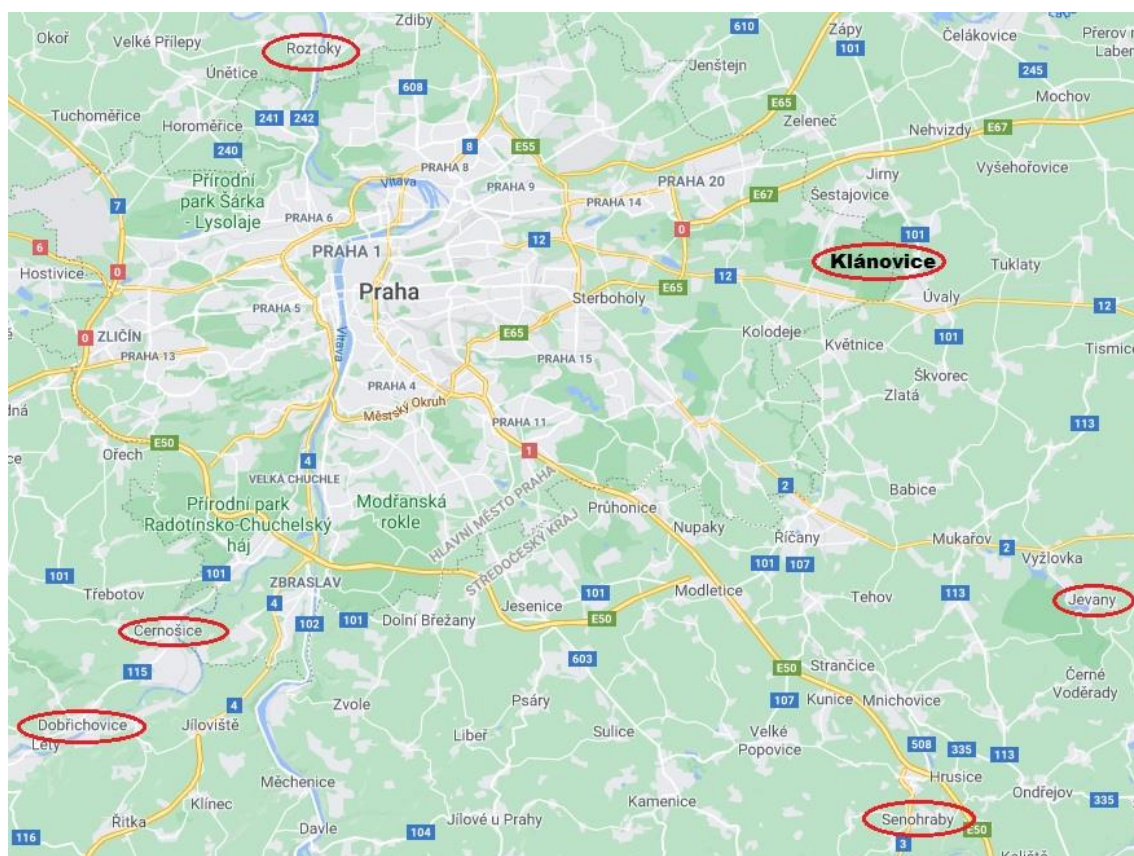
Občas se ještě setkávám s tvrzením, že žena je stvořena proto, aby rodila děti a starala se o domácnost. Představa mnoha mužů je taková, že žena na mateřské dovolené prakticky nic nedělá a užívá si volna, přičemž muž je v práci a musí celé dny pracovat. Občas je to velice úsměvné, ale jen do té doby, než si to muži vyzkoušejí sami. Ne, nechci se navázat do mužů, nicméně v dřívějších dobách měly rodiny, které si to mohly dovolit, služebnou. A manželka tak v podstatě měla toho času více. Ženy byly v každodenním zápřahu se starostmi o domácnost, vyvažováním a taky s výchovou dětí. Proto si domácnosti služebné hýčkaly, jejich pomoc byla k nezaplacení. Údělem ženy bylo nejen obstarávání celého domu, ale starala se také i o chod v letních domech. Důležité bylo dobré nastavení denního plánu, jak vše obstarat a zároveň si najít chvílku pro sebe na odpočinek nebo nějakou aktivitu. Například v ženských časopisech ženy nalézaly mnoho užitečných rad a typů, jak na to. Ženy tedy na dovolené neměly tolik volného času jak právě jejich manželé. V podstatě jejich domácnost se přesunula na letní byt, takže jak doma tak i na letním bytě se staraly o domácnost a vše s tím spojeným. V letních měsících měly služebné zpravidla volno, aby rodiny ušetřily. (Zemanová, 1935)

Když se budu bavit o rodinách z vyšší společenské vrstvy, které nemusely šetřit na hospodyně a na jídle, byly tu také rodiny, které chod letního obydlí měly zajištěné. Mohly tak navštěvovat místní restaurace, hospůdky, jezdit na vícero dní do lázní a ženy si tak mohly více odpočinout. Měly tak zároveň více času na sebe a užívaly si volného dne. Jejich převážná starost byla o samu sebe a reprezentaci ve společnosti. Jejich hlavní inspirací byly módní kreace hlavně z Francie a to, jaký nejlepší módní kousek si vzít na sebe. (Rivet, 1923)

Silná emancipace žen na konci 20. let rozvášnila i módní trendy a ženy se staly odvážnějšími. Zvýšil se počet ženského zastoupení ve sportech, dámy začaly řídit více automobily, tím pádem mohly vozit své rodiny na letní domy samy. Důležité byly taky sousedské vztahy, které mezi sebou udržovaly všechny vrstvy. Ženy si navzájem vypomáhaly a navštěvovaly se, mezitím co muži zastávali své pracovní povinnosti ve městech. (Šoukal, 2013)

2.10 Hlavní letoviska v okolí Prahy

Letoviska či letní sídla se nacházela hojně v průvodcích a příručkách, které ukazovaly nejoblíbenější místa, jak jsem už zmiňovala. Letovisku se rozuměla lokalita, kde se byty nacházejí a letní sídlo znamená konkrétní sídlo, například letní vilku. Popularita letoviska mohla růst jak oblíbeností „letňáků“ tak i právě těmi příručkami, kde si lidé mohli o těchto místech zjistit další informace. V hlavních letoviscích tvořily klientelu známé osobnosti či bohatí lidé. Ty nejexkluzivnější místa s koncentrací honosných vil se nazývala villegiatury. Nyní přiblížím ty nejpobláznější z nich. (Šoukal, 2016)

Obrázek 1 Mapa hlavních letovisek
(vlastní tvorba)

2.10.1 Černošice

Na vlakové trase Praha-Plzeň se objevuje nejoblíbenější výletní místo a tím jsou Černošice. Tato původně malá vesnička se proměnila v populární letovisko. Na dolním toku Berounky s okolními lesy v okrese Zbraslav těžila právě ze zavedené železniční dopravy. Obec se dělila na dvě části a to na Dolní a Horní Černošice, které se sloučily a pak zase rozdělily. Místní obyvatelé byli známí svou výrobou pletených košíků. Časem zde došlo k výstavbě letních vil, ze kterých se vytvořily kolonie. Lokalita byla žádaná kvůli svým úkazům. Skalisko Kazín bylo jedno z nich a podle pověsti to bylo sídlo Kazi, tedy sestry kněžny Libuše. A taky tady najdeme starobylý kostelík Přemysla Otakara II.

Za první republiky byla obec na návštěvníky velmi dobře připravena. Bylo zde mnoho zahradních restaurací, stály zde hotely Kazín a Slánka, u nádraží se nacházel známý hotel Monopol, plovárna Steimar, říční lázně a nespočet letních bytů. Provozování cestovního ruchu bylo v obci velice dobře zorganizované a hosté si mohli vybrat z nabídky výletů do okolí nebo ubytování. (Šoukal, 2016)

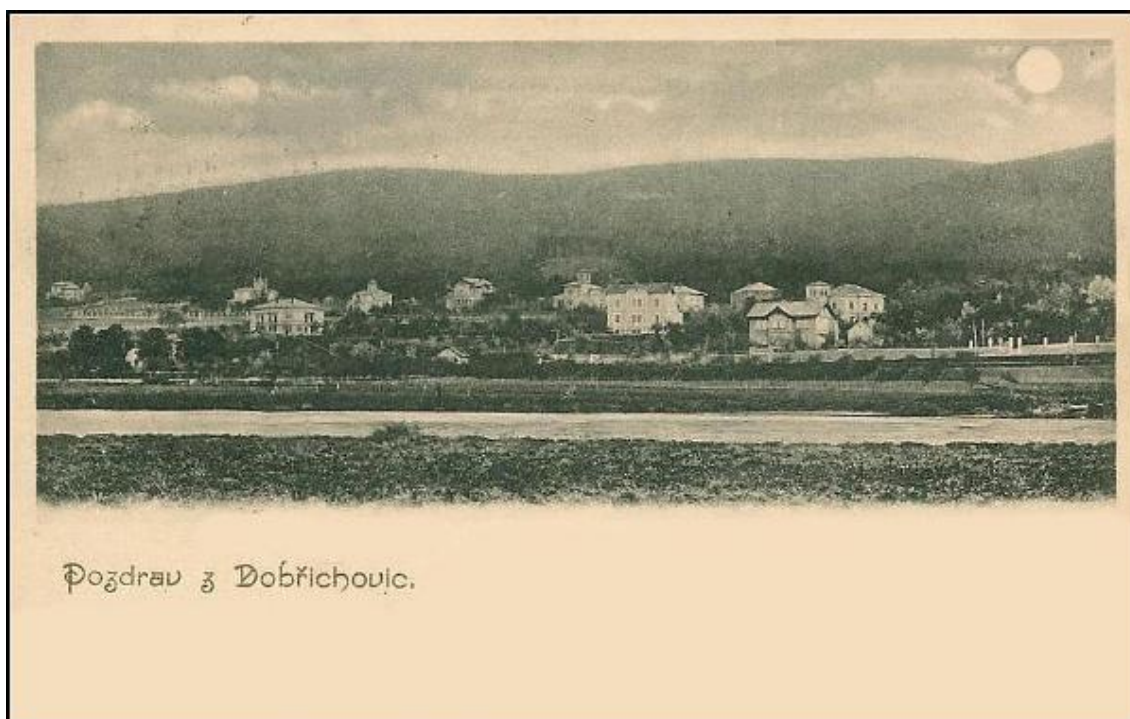

Obrázek 2 Černošice - vilová čtvrť
(zdroj: fotohistorie.cz)

2.10.2 Dobřichovice

Obec ležící na jihozápadě od Prahy a kousek od Černošic při řece Berounce se jmenuje Dobřichovice. Do města se zvlněnou krajinou, vodním tokem a blízko hlavního města, se můžeme dostat hodinovou jízdou kočárem anebo půl hodiny jízdy autem z centra Prahy¹⁵. Tato lokalita byla ideální pro vznik villegiatury tedy pro letní pobyt v blízkosti města. V období 60. a 70. letech 19. století tu nastal největší rozkvět budování letních domů. (Koukalová, 2016)

Dobřichovické vily byly výtvozem dvou známých architektů a to Franka L. Wrighta a Le Corbusiera. Vznik vilové lokality Brunšov měl důležité předpoklady pro atraktivitu místa s přírodními podmínkami, údolím u řeky Berounky a železniční dostupnost z Prahy. Většina vil vznikla velice blízko vesnického obydlí, kdy s vývojem letoviska se čtvrť s vesnicí spojila. Letovisko Brunšov bylo však odděleno od centra města železniční tratí a řekou Berounkou. Mezi nejznámější obyvatelé vilové čtvrti byl francouzský generál Maurice Pellé, který si obec velice oblíbil a žil zde se svou ženou. (Koukalová, 2016, s. 15-19)

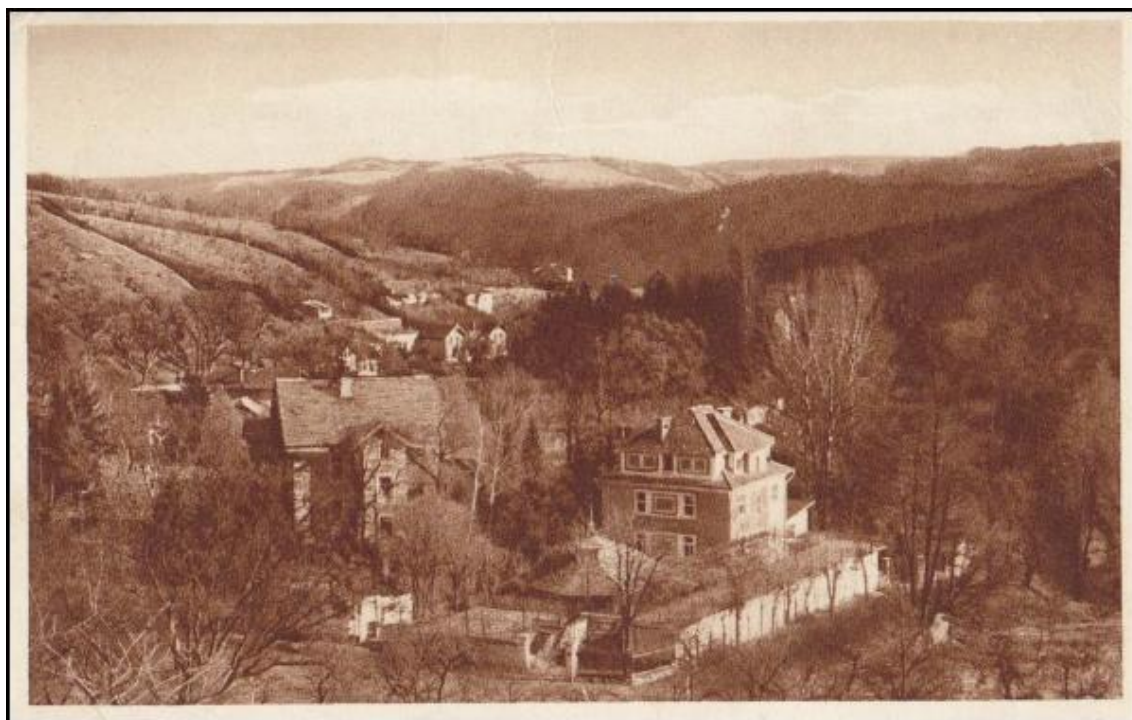

Obrázek 3 Dobřichovice
(zdroj: fotohistorie.cz)

2.10.3 Roztoky u Prahy

Nejstarší vilové letovisko v okolí Prahy, tento titul si nesou Roztoky u Prahy. Atraktivní příroda, blízkost metropole a železniční trasa vedená do německých Drážďan. Poklidný venkov se tak v roce 1851 zcela jistě změnil. Podél Únětického potoka a Tichého údolí z kraje byla největší koncentrace vilové výstavby. Do tamějších hotelů a restaurací jezdily známé osobnosti jak z kulturního tak i politického života. Dříve jsem zmiňovala dnes již neexistující velmi oblíbenou restauraci Maxmiliánka. Pražští obchodníci, hlavně židovského původu, v polovině 19. století zde začali stavět první letní sídla. Historické důsledky válek a komunistické vlády měly za následek to, že některé domy zchátraly anebo byly přestavěny či zbourány. ^[18]

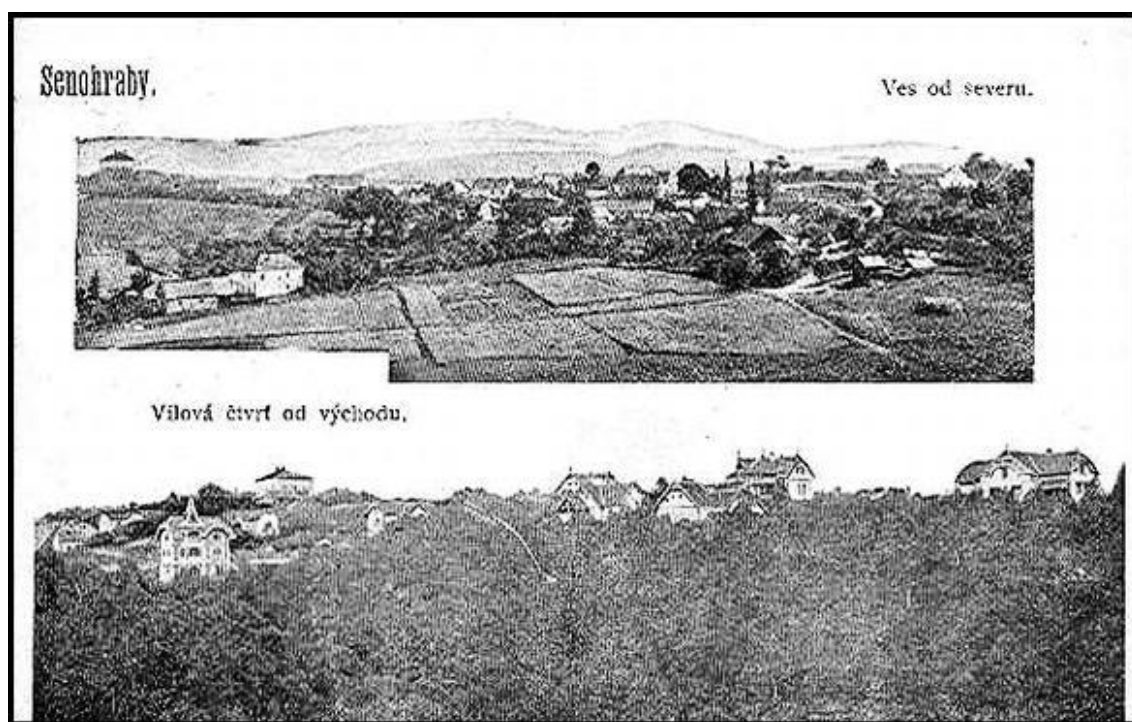
Fond národního majetku, který vily zabavoval, vily upravoval na nájemní byty, které ale měly nevyhovující hygienické podmínky, zahrady se parcelovaly na stavební pozemky bez žádných regulí. V Roztokách ale stále nalezneme dochované letní vily s původními architektonickými prvky a vegetací. ^[19]

Obrázek 4 Roztoky u Prahy
(zdroj: fotohistorie.cz)

2.10.4 Senohraby

Mezi Prahou a Benešovem nalezneme malou vesničku Senohraby. Tato obec ve své době patřila k sousedící obci Mirošovice. Hlavní boom prvních hostů začal v 80. letech 19. století. Na konci 19. století se obec rozrostla o několik rekreačních vil. Vilovou kolonii založil Václav Lada a to s pěti vilami, které byly pojmenovány Vlasta, Jaroslava, Mařenka, Otokar a Ladislava. Další kolonii založil i Otokar Dvořák nebo další zajímavá osobnost pan Antonín Pupp. Vzhledem k tomu, že lidem už nestačily jen procházky přírodou nebo sbírání hub, tak řada místních podnikatelů založila Okrašlovací spolek pro Senohraby a okolí. Tento druh využití volného času byl uveden i v průvodcích, které byly publikovány jako reklama. Návštěvníky lákaly na říční lázně na řece Sázavě, na plovárnu, loďky, bufet a mnoho jiného. Lázně ale neměly dlouhého trvání a byly v roce 1913 vyklizeny a zbořeny. Na začátku 20. století služeb v obci přibývalo a návštěvnost hostů byla v takovém rozsahu, že v letním období jezdilo až 21 vlaků za den na trase Praha – Benešov. Vznikly nové restaurace, hotely a ubytování v těsné blízkosti nádraží. Senohraby svým letoviskem lákaly tolik zájemců o letní pobyt, že se rapidně navýšil počet domů v obci k výstavbě. (Šoukal, 2011)

Obrázek 5 Senohraby - vilová čtvrť
(zdroj: fotohistorie.cz)

2.10.5 Jevany

Jako poslední známou vilovou oblastí letního obydlí bych ráda zmínila Jevany. Obec, která se změnila k nepoznání, lákala Pražany hlavně v období první republiky. Dnes jsou Jevany jedna z nejlukrativnějších oblastí v okolí Prahy. Letní sídla v obci započala spisovatelka Gabriela Preissová, která si nechala postavit letní sídlo místním architektem Josefem Fantou. Jevany se začaly proměňovat, stavěli se vily, restaurace, ubytovací hostince atd. Díky knížeti Janu z Liechtensteinu, který v roce 1910 nechal vybudovat silniční spojení, rozvoj turismu nenechal na sebe dlouho čekat. Poválečný vývoj druhé světové války znamenal pro Jevany začátek konce. Majetky byly nacisty zabaveny, komunisté vše znárodnili a majitelům zbyly oči pro pláč. Po roce 1989 dochází k obnově a obec se pomalu musela vzpamatovávat a vše dávat dohromady. Kanalizace, příjezdové cesty, vodovody, budovy atd. Dnes má obec okolo 500 obyvatel, ale domů a chat a ostatních objektů tam je k tisícovce. (Pačes, Salátník, 2007) ^[20]

Nejslavnější letní vilou je proslulá vila čp. 146 manželů Schauerových. Vila sloužila převážně manželovi JUDr. Antonínu Schauerovi, který byl významným advokátem pro velké korporace a zasedal v právní radě předsednictva ministerské rady. Znal se velice dobře s prezidentem Benešem a dalšími důležitými osobnostmi té doby. V roce 1948 byla vila zabraná Ústřední radou odborů pro rekreaci členů vlády a později zde pobýval sovětský velvyslanec. Historie se opět opakovala a vila byla nevhodným užíváním zničena, ale v posledních letech prošla obnovou a těší se z péče nového majitele. ^[21]

Obrázek 6 Vila Schauerových, Jevany
(zdroj: prazdnedomy.cz)

2.11 Zahraniční letoviska

Abych se posunula i za hranice Československa, existují i další letoviska, která pro bohatší vrstvy byla stejně atraktivní jako ta u nás. Zahraniční výjezdy hrály poměrně konkurenční roli mezi letními domy u nás a v zahraničí. Jako v dnešní době byla po první světové válce v oblibě Jugoslávie, dnešní Chorvatsko, Rakousko, Německo, Francie a v neposlední řadě Itálie. Vraťme se k Jugoslávii a poloostrovu Istrii, kde české sruby, hotely a restaurace byly na každém rohu. Dalším oblíbeným letoviskem byla Baška na poloostrově Krk, kde podnikatel Emil Geistlich nechal zřídit Chorvatsko-české mořské a klimatické lázně Baška. (Štemberk, 2009) Důležitým faktorem cestování do zahraničí byly přijatelné ceny, které díky deflaci v Československu v letech 1922-1923 byly levnější a mnoho Čechoslováků toho využilo. Odhadovaný počet návštěvníků na Jadranu byl roku 1923 přes 50 000. (Štemberk, 2009, s. 256)

Druhé oblíbené letovisko byla francouzská Riviéra. Tato oblast se dostávala více do podvědomí hlavně svými kvalitními službami, které turistům nabízela oproti chorvatským konkurentům. Turistické oblasti se začaly prudce vyvíjet a byly obklopeny mnoha restauracemi, hotely a penziony. Jako poslední bych zmínila Rakousko, jelikož do roku 1918 jsme byli spojený stát a dopravní dostupnost zde byla velice dobrá skrz železnici. Obec s vysokou návštěvností, hlavně z řad univerzitních profesorů, bylo sídlo Attersee v Horních Rakousích. (Šoukal, 2016, s. 31)

2.12 Významní architekti letních bytů

Mezi nejhezčí architektonickou strukturou letních bytů můžeme provést procházku mezi Černošicemi a Dobřichovicemi, od 80. let až do války od architektů Bělského nebo Hilbeta. Jsou tam k nalezení i architektonicky hodnotné stavby, kdy objekty byly koncipovány tak, aby vyhovovaly jak majitelům, tak i architektovi. První architekti byli neznámí v období 60. – 70. letech. V Roztokách i za první republiky se na výstavbách podíleli již významní architekti, jako je Max Spielmann nebo Josef Gočár, podle kterého byla pojmenovaná Gočárova vila v blízkosti Bohdanče. ^[22]

2.13 Novodobé druhé bydlení

Po roce 1989 se přibližujeme dalším zemím. Předělané objekty druhého bydlení na trvale obydlené zvyšuje zájem o tyto objekty. Češi však svůj pohled v současné době na druhé bydlení změnili. Kopání výhonků a celovíkendové práce okolo domu nejsou už tím, co by je zajímalo. Odpočinek, sport, aktivní dovolená nebo wellness je to, co chtějí. Proto v okolí těchto „letňáků“ stavějí bytové domy v atraktivních lokalitách republiky. Do jisté doby to může být dobrá investice jak pro tuzemské tak i zahraniční zájemce. (Oravcová, 2020)

2.14 Nevýhody letních obydlí

Abych opodstatnila i nevýhody letních bytů v dnešní době, je zásadní říct, že letní domy stavěné před sto lety se stavěli jiným způsobem a technikami než domy v dnešní době. Je nutné říci že, letní obydlí jsou finančně velmi náročná. Údržba, práce v okolí domu, energetická správa a mnoho jiného. Z toho důvodu někteří dnešní majitelé se snaží pozemky parcelovat a snaží se je nechat využít k účelům pronájmu a tak částečně i pokrýt náklady na letní dům. Osobně si myslím, že tento způsob, jakýmsi zničením letního domu s určenou parcelou, kazí ten celkový historický pohled, který objekt mohl a může mít. Konec konců letní domy ale stále těží ze svých kladných stránek a do letovisek se v dnešní době navrací život a lidé si více a více tento styl užívání volného času pochvalují a využívají ho. Ať už nejen na trávení volného času, ale také i jako bydlení na stáří.

2.15 Vliv letních domů na cestovní ruch

Zájem o koupi rekreačních objektů výrazně roste než v minulých letech. Naopak objektů do prodeje je mnohem méně, než je poptávka. Toto samozřejmě ovlivňuje i ceny, za které se prodávají. Cenu v dnešní době ovlivňuje epidemie koronaviru, která tuzemský cestovní ruch více oživila z důvodu zákazu cestování za české hranice. Zájem o pořízení chaty nebo chalupy je hodně znát a podle realitní společnosti Bibli se jedná zhruba o 20 procentní nárůst. Ve Středočeském kraji a lokalitách spojené s mou prací se ceny nemovitosti momentálně šplhají až do astronomických hodnot. Zájemci polevují i ze svých nároků a proto se prodávají i objekty, které v minulosti byly dlouho osamocené, například ty, které neměly vodu nebo přípojku na elektřinu.

3 Diskuze

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila několik otázek, na které jsem hledala odpovědi

- 1) *Proč fenomén letních bytů vznikl až kolem roku 1850?*
Nemohl, vzniknou dříve, protože do roku 1781 nebyla osobní svoboda, teprve pak se začaly vytvářet další podmínky cestovního ruchu.
- 2) *Co mělo rozhodující vliv na vznik tohoto fenoménu?*
Byla to průmyslová revoluce, která přinesla splnění všech 5 podmínek pro CR.
- 3) *Které to byly podmínky?*
Byla to: osobní svoboda, disponibilní peníze, motivace, volný čas a infrastruktura.
- 4) *Který druh dopravy byl rozhodující pro letní byty v okolí Prahy?*
Byla do železniční a zčásti říční doprava po Vltavě.
- 5) *Letní byty byl jev, který se vykytoval pouze v okolí Prahy?*
Ne, byl to jev celoevropský, stejně jako průmyslová revoluce.
- 6) *Jaký je rozdíl mezi letními byty v okolí Prahy se situací v okolí Vídně?*
Rakušané pojem letní byt nahrazují výrazem sommerfrische, česky letní osvěžení nebo letní ochlazení. Rakušané jezdili nejen do okolí Vídně ale i do vzdálenějších Alp, především k jezerům a zasněženým vrcholům a odtud vznikl výraz letní ochlazení (osvěžení).
- 7) *Který národ v létě nejvíce cestoval a kam? Které bylo nejprestižnější místo v Evropě?*
Nejvíce cestovali Angličané, a to na Francouzskou riviéru. Anglická promenáda (francouzsky Promenade des Anglais) je ulice a pěší zóna v jihofrancouzském městě Nice.
- 8) *Jezdili na letní byty i nejvyšší představitelé státu?*
Ano, císař František Josef I. jezdil do císařské vily v letovisku Bad Ischl, Tomáš Garrigue Masaryk jezdil především do zámku Lány, kde také zemřel a je zde pochován.

Domnívám se, že cíl práce byl splněn a práce je využitelná v teorii i praxi cestovního ruchu.

4 Návrh řešení a doporučení pro praxi

V současné době je turismus na celém světě rozvrácen pandemií COVID-19. Teoreticky ve všech státech kromě totalitních existuje osobní svoboda. V praxi je situace horší než před zrušením nevolnictví v roce 1781. Vlády jednotlivých států určují podmínky vstupu do své země (testy, pobyty v karanténě) a případně ho mohou úplně zakázat. V současné době (listopad 2020) neexistuje příjezdový ani výjezdový cestovní ruch a domácí cestovní ruch je minimální. Krachují hotely a restaurace. Kulturní památky, včetně zapsaných na seznamu UNESCO, mají minimální návštěvnost. Bez práce jsou autobusoví dopravci i turističtí průvodci. Je možno uvést další problémy. Naskytuje se tedy otázka, jak budeme turismus obnovovat.

Domnívám se, že až bude většina lidstva očkována a „vir“ potlačen, začne obnova turismu. Asi nejrychleji bude obnovena osobní svoboda a lidstvo tak bude mít stále motivaci k cestování a většina z nich i dostatek volného času. Pravděpodobně poklesne počet obyvatelstva, kteří budou mít disponibilní peníze na cestování a bude nutno obnovit tím pádem i infrastrukturu. Možná, že bude možno využít zkušeností z letních bytů a vytvořit letní byt doby „postcovidové“.

Závěr

Letní byty oproti městu máme spjatý s užíváním volného času, volnočasových aktivit a trávením volného času v přírodě. Cílem této bakalářské práce bylo prozkoumání historie fenoménu letních bytů v okolí Prahy. Zjistit příčiny vzniku a posouzení jeho vlivu na cestovní ruch u nás. Tento druh využití volného času si získal velmi mnoho nadšenců z každé společenské vrstvy a to od studentů, dělníků, učitelů nebo vysoké šlechty ve svých začátcích.

Ve své práci jsem vysvětlila základní pojmy, které k tomuto tématu patří. Počínaje turismem, charakteristikami letních bytů, jejich typů a také možnostmi jak bylo a je možné trávit volný čas. Vysvětlila jsem také, jaké spolky vznikaly a co bylo příčinou jejich založení. V této práci se můžete dočíst i o lidech, kteří si pořizovali letní byty a taky oblíbených oblastí, které byly navštěvovány. Tato teoretická část tedy ukazuje to, co člověk potřebuje vědět k pochopení tohoto tématu.

Vývoj druhého bydlení byl různý a byl ovlivněn mnoha faktory jak ekonomickými, politickými, sociálními nebo demografickými. Při zpracování této práce, jsem se snažila zjistit, proč a jak vlastně mohl vzniknout tento fenomén. Letní byty nevznikly jen tak náhodou. Hlavním atributem byla průmyslová revoluce, která měla za příčinu vznik nejen cestovního ruchu, ale i rozvoje dopravy, růstu měst, ekonomiky aj. zásadních věcí na světě. Aby mohl ale cestovní ruch vzniknout, muselo být splněno pět důležitých podmínek, které jsem ve své praktické části čtenářům přiblížila. Abych mohla zjistit tyto důležité faktory, vycházela jsem z odborné literatury, která se touto problematikou zabývá. Znázornila jsem historii vývoje letních bytů v okolí Prahy, co vše tento fenomén ovlivnil a koho ovlivnil. K nalezení jsou i oblíbená místa v okolí Prahy, která jsou navštěvována dodnes. Letní byty nebyly jen o trávení volného času na gauči, ale také o aktivitách, které mohli návštěvníci dělat a užívat si volný čas. V této části práce se zaměřuji na aktivní využití volného času a znázornění úředu ženské role na letních bytech. Oblíbená letoviska nenajdeme jen u nás v republice a z toho důvodu jsem zmínila i vyhlášená letoviska v zahraničí, která byla v první republice velice oblíbená.

Za první republiky je vidět, že tento trend byl vším možným podporován, infrastrukturou, lepšími pracovními možnostmi, rozvojem dopravy a službami. Světové války a nástup komunistů do doby revoluce byl zdlouhavý a každá doba nese své špatné i dobré stránky. Tento fenomén ale nezanikl a má své různé podoby. Vliv na cestovní ruch mají letní byty různé. Budoucí vývoj pro rekreační objekty je hodně ovlivněn realitním trhem a využitím pozemků, které jsou pro tyto objekty využívány. Podotkla bych i větší zájem návštěv zahraničních destinací, které lidi lákají mnohem více.

Česká republika je svou chatovou výstavbou ojedinělá a je spjata s určitým životním stylem. Každý držíme určitým způsobem v sobě kousek nostalgie. I když důvody k pořízení letního bytu mohou být jakékoliv, hrají i nadále důležitou roli v našich životech.

Myslím, že cíl mé bakalářské práce byl splněn.

Seznam tištěné literatury

- BASS, Eduard. *Kázáníčka*. Praha: Kentaur/Polygrafia, 1993. ISBN 80-85285-39-8.
- BIČÍK, Ivan a KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE. *Druhé bydlení v Česku*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-238-7002-5.
- BÍLEK, Petr A., Bohumil JIROUŠEK a Lukáš NOVOTNÝ. *Československo 1918-1938/2018*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2018. ISBN 978-80-7394-725-5.
- BLAŽKOVÁ, Tereza, Dana FIALOVÁ a Václav MATOUŠEK. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19. – 21. století*. Praha: Togga, 2014. ISBN 978-80-7476-063-1.
- FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. (2005): *Struktura, typologie, současnost a perspektivy druhého bydlení v Česku*. In: Geografie – Sborník ČGS. 2. vydání
- FIALOVÁ, D. (2014): *Druhé bydlení v Česku: včera, dnes a zítra*. In Blažková, T., Fialová, D., Matoušek, V. (eds.) *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19. – 21. století*. Praha, Togga, s.r.o., s. 50. ISBN 978-80-7476-063-1
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 2. vydání. Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- HLAVAČKA, Milan a ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÝCH A SVĚTOVÝCH DĚJIN (ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD). *Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce*. Praha: Academia, 1990. ISBN 80-200-0221-9.
- KOUKALOVÁ, Šárka. *Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století*. Praha: NPÚ, ÚOP středních Čech, 2016. ISBN 978-80-86516-82-0.
- KÖSSL, Jiří, KRÁTKÝ, František a MAREK, Jaroslav. *Dějiny tělesné výchovy, [Díl] 2: Od roku 1848 do současnosti*. Praha: Olympia, 1986. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7b219990-ba26-11e3-9d7d-005056827e51>
- LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1683-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7d678b00-3955-11e6-ab2f-005056827e52>

MACHAČOVÁ, Jana - MATĚJČEK, Jiří, *O středních vrstvách v českých zemích 1750-1950. Základní zjištění, hypotézy, náměty*. Machačová, Jana - Matějček, Jiří. Opava: Slezské zemské muzeum v Opavě, 2002. ISBN:80-86224-36-8

MUNDT, J. W. *Einführung in den Tourismus*. 1. vyd. München: München , Wien: Oldenbourg Verlag, 2001. ISBN 3-486-25639-4.

ORAVCOVÁ, Anna. *SOCIOGEOGRAFICKÉ FAKTORY ROZVOJE DRUHÉHO BYDLENÍ V EVROPĚ*. Brno, 2020. Bakalářská práce. Masarykova univerzita Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Doc. RNDr. Jiří VYSTOPIL, CSc.

OUŘEDNÍČEK, Martin a Jana Temelová. *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2064-2.

PEŠTA, Jan -*Rezidenční vilová čtvrť Brunšov v Dobřichovicích. Pešta, Jan*. In: *Památky středních Čech. Časopis Památkového ústavu středních Čech v Praze*. Praha: Památkový ústav středních Čech 13, 2. vydání, (1999)

POLÁČEK, Karel a HÁJKOVÁ, ALENA. *Michelup a motocykl*. 6. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1980. ISBN 22-056-80.

STEINIGER, Bohumil. *Tělocvičné spolky a skauting v období Rakouska-Uherska. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*. Praha: Vydavatelství Neptun DeskTopPublishing, 2003, ISSN 1210-6097.

SLAVOTÍNEK, Ivo. *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna Prostějov, 2001. ISBN 80-238-8845-5.

ŠOUKAL, Jiří. *Slasti a strasti letních bytů: život na letních bytech a v letních vilách v éře první republiky*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2611-8.

ŠOUKAL, Jiří. *Fenomén letních bytů v 1. polovině 20. století*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Štaif CSc.

ŠTEMBERK, Jan a UNIVERZITA KARLOVA. *Automobilista v zajetí reality: vývoj pravidel silničního provozu v českých zemích v první polovině 20. století*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1461-8.

ŠTEMBERK, Jan. *Fenomén cestovního ruchu: možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. Pelhřimov: Nová tiskárna ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, 2009. ISBN 978-80-86841-18-2.

RUX, Jaromír. *Dějiny turismu: Vysokoškolská skripta*. Jihlava: Tisk Ediční oddělení VŠPJ, 2014. ISBN 978-80-87035-92-4.

VÁGNER, Jiří. *První nebo druhé bydlení? Druhé bydlení jako významná složka životního stylu: Geografie na cestách poznání. Sborník k šedesátinám Ivana Bičíka*. UK, PřF, KSGRR Praha, 2003.

VÁGNER, J (2014): *Trampské osady – specifický prvek rekreační krajiny v zázemí českých měst*. In Blažková, T., Fialová, D., Matoušek, V. (eds.) *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19. – 21. století*. Praha, Togga, s.r.o., s.63–67. ISBN 978-80-7476-063-1

VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař vzpomíná: (1895-1920)*. 2. vydání. Praha: Avicenum, 1978

Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. Hradec Králové: nákladem Brynychovy župy, [1921?].

WALDAUF, J. *Sokol: malé dějiny velké myšlenky*. 1. vyd. Luhačovice: Atelier IM, 2007-2010, 381 s. ISBN 978-80-85948-67-71

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přepracované 2. vydání. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

Internetové zdroje

1. NOVÁKOVÁ, Tereza. Největší boom u nás zažilo chataření v 60. a 70. letech, oblibě se těší i dnes. [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/nejvetsi-boom-u-nas-zazilo-chatareni-v-60-a-70-letech-oblibe-se-tesi-i-dnes-51465>
2. WIKI CR. Intravilán [online]. 2015 [cit. 2020-10-08]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Intravil%C3%A1n>
3. HUBÍNKOVÁ, Andrea. Rozdíl mezi chatou a chalupou. [online]. [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <http://onemovitosti.cz/rozdil-mezi-chatou-a-chalupou/>
4. Trampský magazín. Trampsky-magazin.cz [online]. 2020 [cit. 2020-10-08]. Dostupné z: <https://www.trampsky-magazin.cz/blog/dejiny-tramingu/>
5. Století trampských osad aneb chatařská romantika stále láká. Ireceptar.cz [online]. Praha, 2013 [cit. 2020-10-09]. Dostupné z: <https://www.ireceptar.cz/zajimavosti/stoleti-trampskych-osad-aneb-chatarska-romantika-stale-laka.html>
6. Historie KČT: Klub Českých turistů. [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <https://kct.cz/historie>
7. Kurzova rozhledna: KČT. [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kurzova_rozhledna
8. Počet členů: KČT. [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: www.kct.cz
9. Historie Sokola: Sokol. [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>
10. SOKOLSTVÍ - OBČANSKÁ SPOLEČNOST - SJEDNOCUJÍCÍ SE EVROPA (2003 : OLOMOUC, Česko), HODAŇ, Bohuslav a CENTRUM HUMANITNÍCH STUDIÍ A HUMANISMU. "Sokolství - občanská společnost - sjednocující se Evropa": sborník sdělení přednesených na vědecké konferenci na Fakultě tělesné kultury UP v Olomouci ve dnech 5. a 6. července 2003. Olomouc: Hanex, c2004. ISBN 80-85783-54-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cd2e9f00-9486-11e3-a744-005056827e52>
11. Historie Orla: Orel. [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_morava

12. VANDASOVÁ, Gabriela. Participace tělovýchovných spolků v období první republiky [online]. České Budějovice, 2014 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: https://theses.cz/id/9oj1jw/Vandasov_G_-_BP.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Teologická fakulta Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Martina Kočerová.
13. BARTOŇ, Jan. Ceny v Česku (Československu) od roku 1921. [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://janbarton.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=582236>
14. Železniční doprava [online]. [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: <https://mladyzdravotnik.cz/zajimavosti/to-je-jizda/>
15. Jedeme na letní byt. Historie.cs [online]. Praha, 2016 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/215452801400025-jedeme-na-letni-byt>
16. Rod Ringhofferův. Cs.wikipedia.org [online]. 2020 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ringhofferovi>
17. Procházka mezi vilami Tichého údolí. [online]. 2017 [cit. 2020-10-13]. Dostupné z: <https://www.muzeum-roztoky.cz/typ-na-vylet/361-prochazka-mezi-vilami-ticheho-udoli>
18. Dobřichovická villegiatura: pozoruhodná sídla pražské honorace. [online]. 2014 [cit. 2020-10-13]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/design/dobrichovicka-villegiatura-pozoruhodna-sidla-prazske-honorace.A140506_095448_ln-bydleni_toh
19. Příběhy Tichého údolí. Osudy zpečetěné hákovým křížem, srpem a kladivem. [online]. 2018 [cit. 2020-10-14]. Dostupné z: <https://www.muzeum-roztoky.cz/akce/489-pribehy-ticheho-udoli-osudy-zpecetene-hakovym-krizem-srpem-kladivem>
20. PAČES a SALÁTNÍK. Jevany: Z historie Jevan [online]. 2007 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://www.obcejevany.cz/obec-1/informace-o-obci/historie/>
21. Vila manželů Schauerových: Slavné vily [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/stredocesky/vila-manzelu-schauerovych>
22. PANOCH, Pavel. Architekt Josef Gočár navrhl pro sestru pozoruhodnou funkcionalistickou vilu. www.novinky.cz [online]. 2012 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/clanek/architekt-josef-gocar-navrhl-pro-sestru-pozoruhodnou-funkcionalistickou-vilu-160595>

Seznam časopisů

HAVELKA, Jan. *Časopis turistů. Turista*. 2007, roč. XLVI, čís. 1, s. 39. ISSN 0139-5467.

HAVELKA, Jan. *Prvních 60 let. Turista*. 2011, roč. 123, čís. 1-2, s. 42. ISSN 0139-5467.

RIVET, Lili, *Móda. Ženský svět. List paní a dívek*, roč. 27, č. 13–14, 1923, s. 205–206.

ZEMANOVÁ, Oldřiška. *Rehabilitace ženské domácí práce. Ženský svět. List paní a dívek*, roč. 28, č. 15–16, 1923, s. 232–233.

ZEMANOVÁ, Oldřiška, *Rozhlas a hospodyně. Nedělní zábavná a poučná příloha Národní politiky*, roč. 53, č. 159, 1935, s. 5.

Přílohy

Příloha 1 Říční a písečné lázně Kazín, Horní Černošice
(zdroj: fotohistorie.cz)

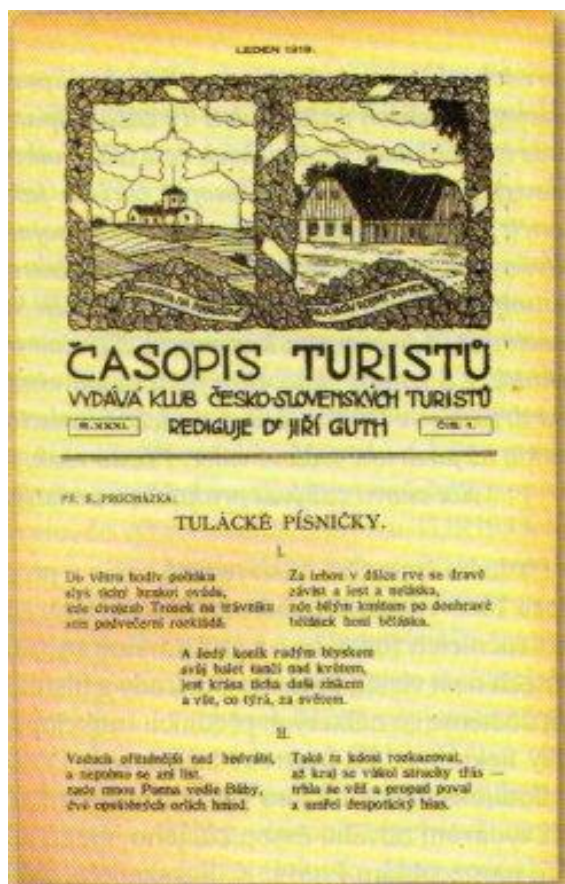
Příloha 2 Továrna barona Ringhoffera
(zdroj: aliancenarodnichsil.cz)

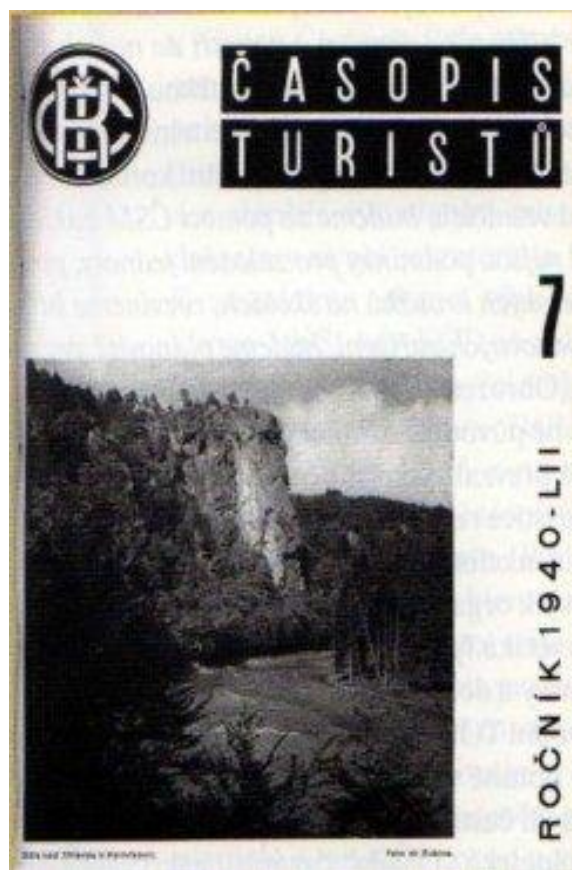
Příloha 3 Restaurace Maxmiliánka v Roztokách
(zdroj: fotohistorie.cz)

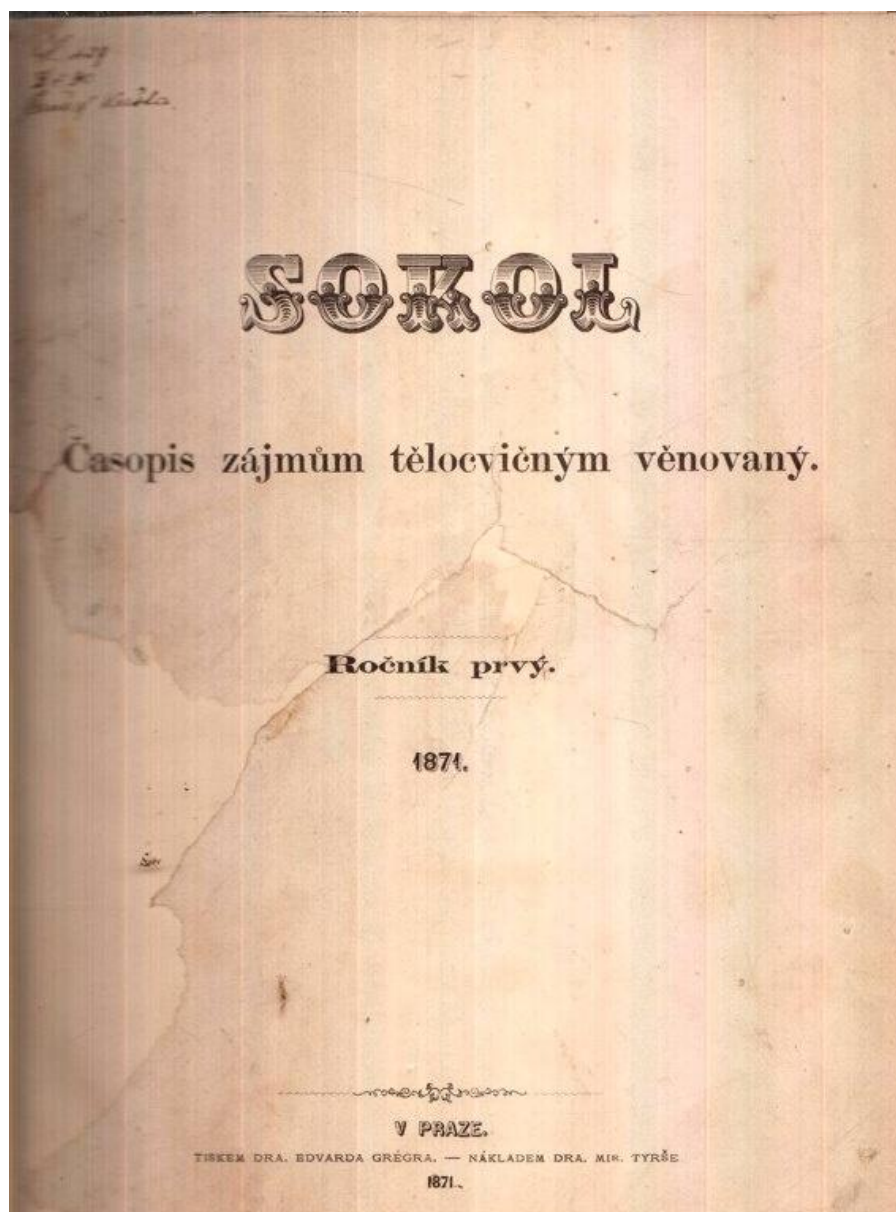
Příloha 4 Chataření za socialismu
(zdroj: lifee.cz)

Příloha 5 Časopis turistů, 1919
(zdroj: bvv.cz)

Příloha 6 Časopis turistů, 1940
(zdroj: bvv.cz)

Příloha 7 Časopis Sokol, 1871
(zdroj: dvojka.rozhlas.cz)